ĦARĠA NUMRU 29 - REBBIEGĦA 2022

NEWSPAPER POST

Nisġet artna

PUBBLIKAZZJONI MAĦRUĠA MILL-MINISTERU GĦALL-AGRIKOLTURA, IS-SAJD, L-IKEL U D-DRITTIJIET TAL-ANNIMALI

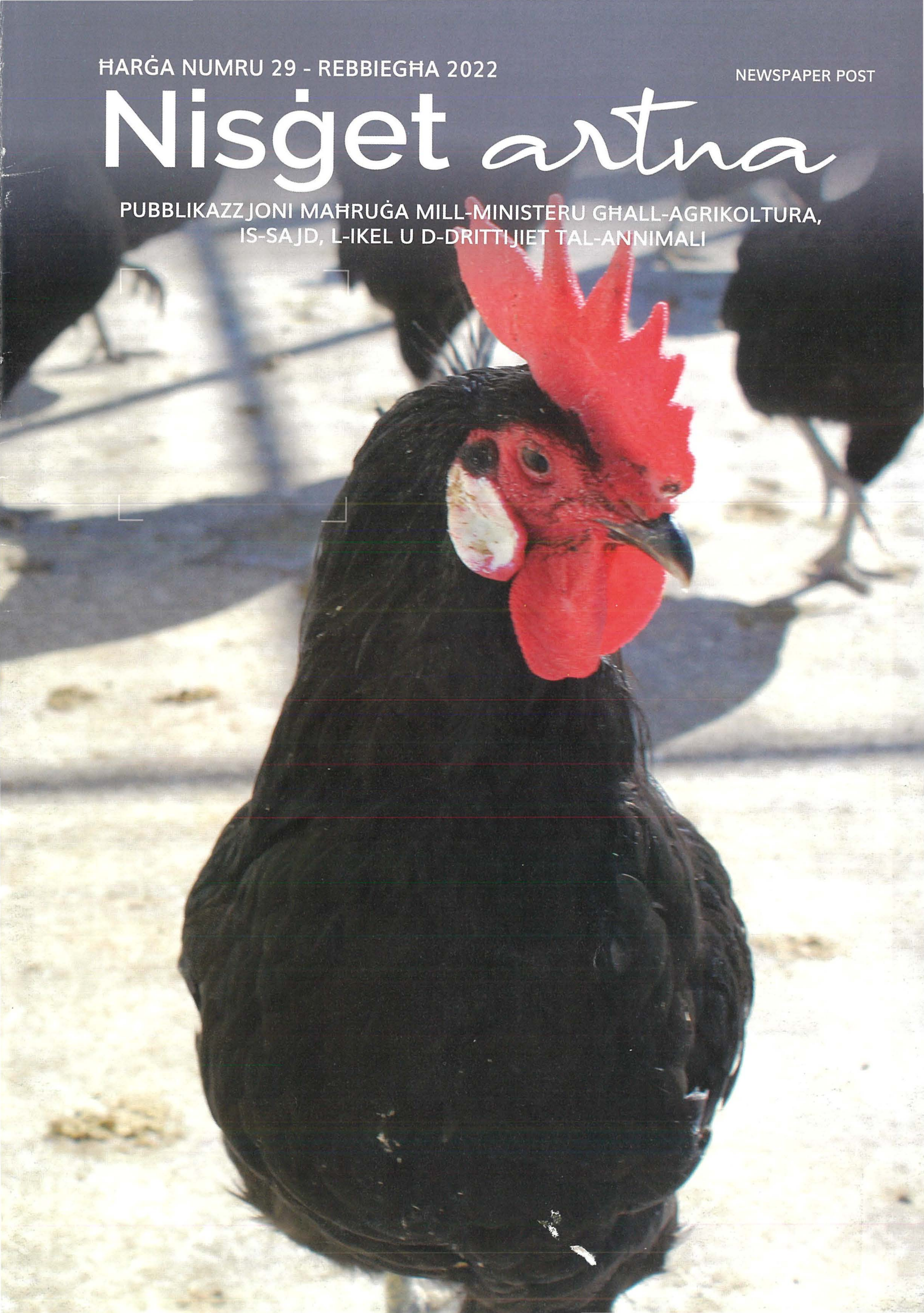

IL-WERREJ

3 Messaġġ mill-Ministru
4 Il-Kultivazzjoni u l-Produzzjoni taż-Żebbuġ
6 Baġit 2021 – Viżjoni Komuni għal Ikel Lokali bi Produzzjoni b'Saħħitha u Sostenibbli
7 L-Ewwel Impjant f'Malta għat-Trattament tal-Prodotti Sekondarji tal-Annimali
8 It-Tiġieġ
10 Imniedi Programm Kulturali fil-Biċċerija
11 Inizjattiva biex Jingħabar l-Irkaptu Mitluf tas-Sajjieda
12 Progress Status Update tal-Politika Nazzjonali għall-Agrikoltura 2018-2028
14 Il-Monitoraġġ u l-BiedjaCam fl-Implimentazzjoni tal-Politika Agrikola Komuni (PAK)
16 It-Tnedija tal-Kampanja 'Sajjar Frisk u Lokali'
17 Il-Kwoti Ġodda tas-Sajd Għas-Sena 2022
18 Avvenimenti organizzati mill-Proġett BLUEfasma
20 L-Istorja ta' Fonzu
22 Jinstab f'Malta il-Virus tat-Tristeza taċ-Ċitru (CTV)
24 SEA-EU-DOC – Opportunità għall-Istudenti li qed Jagħmlu Dottorat
26 Il-Friefet

EDITORJAL

Għeżież qarrejja,

Hekk kif erġajna bdejna sena oħra ta' ħidma fi ħdan il-Ministeru huwa ta' pjaċir kbir għalija li ser taslilkom l-ewwel ħarġa ta' Nisġet Artna għas-sena 2022.

L-ewwel ftit xhur ta' din is-sena għaddew u rġajna wasalna għall-istaġun tar-rebbiegħa, staġun li jagħti l-ħajja lil diversi siġar u fjuri. Naraw il-kampanja timtela bi lwien differenti u t-temp sabiħ jibda jippermetti li nibdew ingawdu mixjiet fil-ġmiel tan-natura ta' madwarna. Hu tassew importanti li nirrispettaw il-kampanja u ndaħħluha f'moħħna li nnaddfu warajna kull fejn immorru sabiex kull individwu jkun jista' jgawdiha kif suppost.

Fil-qoxra ta' din l-edizzjoni nsibu ritratt tat-tiġieġa sewda Maltija. Din hija razza antika maħsuba li ilha teżisti mis-6 Seklu Q.K. Il-karatteristiċi tagħha jinkludu rix iswed, moxt aħmar rubin, u l-widnejn bojod.

Nixtieq minn hawn nistieden lilkom il-qarrejja ta' din il-pubblikazzjoni sabiex tibagħtu s-suġġerimenti tagħkom u forsi tagħtu ħjiel ta' suġġetti li huma ta' interess għalikom sabiex ninkluduhom fl-edizzjonijiet li jmiss. Dan tistgħu tagħmluh permezz ta' email fuq nisgetartna.mafa@gov.mt, tibagħtu messaġġ fuq il-paġna ta' Facebook 'Nisġet Artna', kif ukoll permezz tal-posta f'dan l-indirizz: Nisġet Artna, Taqsima tal-Attivitajiet u l-Promozzjoni, Agriculture Research and Innovation Hub, il-Marsa, MRS 3303.

Min-naħa tiegħi nixtieq nirringrazzja lil dawk il-kollegi kollha li jaħdmu kontinwament sabiex tkun tista' titwassal din ir-rivista fi djarkom. Nisperaw li din l-edizzjoni tkun ta' interess għall-qarrejja kollha u nsellmilkom.

Tislijiet,

Estelle Bonello Sant

Nisġet artna

Pubblikazzjoni maħruġa mill-Ministeru għall-Agrikoltura, is-Sajd, l-Ikel u d-Drittijiet tal-Annimali
Taqsima tal-Attivitajiet u l-Promozzjoni • Agriculture Research and Innovation Hub L-Għammieri, Il-Marsa, MRS 3303

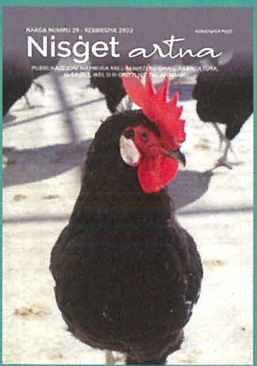

Ritratt meħud minn Neville Sultana

Editur
Estelle Bonello Sant

Qari tal-provi
Proofreading Malta

Kontributuri
Ian Sammut
Nathalie Spiteri D'Amato
Philip Camilleri
George Farrugia
Karl Mintoff
Malcolm Vassallo
Anthea Mifsud
Judy Cassar
Alice Anne Steer
Claudia Cutajar
Andre Sciberras
Matthew Laspina
Neville Sultana
Simone Galea

Stampar
Government Printing Press

Disinn
Salesian Press

GOVERNMENT Printing Press

Salesian PRESS QUALITY PRINTERS

MESSAĠĠ MILL-MINISTRU

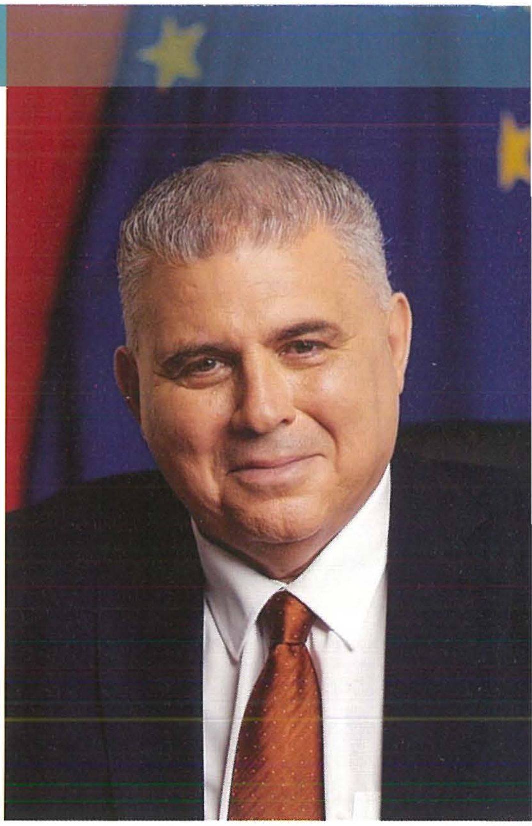

Sena ġdida ġġib magħha sfidi u opportunitajiet ġodda. Fi ħdan il-Ministeru tagħna qegħdin inħarsu lejn din is-sena b'ottimiżmu hekk kif quddiemna għandna xhur ta' ħidma bla waqfien sabiex inkomplu nwettqu l-ħolm u l-ambizzjonijiet tas-setturi li nirrappreżentaw bl-għan li nkomplu nindirizzaw l-isfidi u nfittxu opportunitajiet ġodda.

Matul din is-sena, il-Gvern ivvota budget konsiderevoli li, flimkien mal-akbar investiment ta' Fondi Ewropej, ser inkunu qegħdin inwettqu għadd ta' proġetti li l-għan ewlieni tagħhom huwa s-sostennibbiltà tal-agrikoltura u s-sajd f'Malta.

Illum, aktar minn qatt qabel, irridu naċċertaw li l-prodott offrut fis-suq mill-bidwi, mir-raħħal u mis-sajjied Malti, jilħaq id-domanda tal-konsumatur filwaqt li nħarsu kif naddottaw prattiċi ġodda li jistimulaw il-bejgħ fis-suq lokali u, għaliex le, dak internazzjonali.

Irridu naħsbu 'l hinn mill-mod ta' kif ħsibna u ħdimna fis-snin preċedenti, mhux għaliex dak li sar neċessarjament hu ħażin, iżda għaliex ninsabu fi żmien fejn irridu naġġornaw mal-bidliet kontinwi u mgħaġġla li qed inħabbtu wiċċna magħhom. Il-mod ta' kif il-konsumatur sar jaħseb u jaġixxi qiegħed jinbidel b'mod kontinwu u għalhekk il-produttur irid jaċċerta li jaġġorna ma' dawn it-talbiet. Fl-istess waqt irridu nsaħħu l-impenji tagħna fil-promozzjoni, għaliex l-għajta tibqa' dejjem nofs il-bejgħ.

Fassalna pjan, u aġixxejna fejn kien hemm bżonn. Issa rridu nissoktaw bl-implimentazzjoni ta' dak li fassalna. L-Aġenzija Maltija għall-Ikel ser tkun qed tilgħab irwol importanti bl-għan li jiġu addottati prattiċi ġodda u nżewġu aktar dawn is-setturi mat-teknoloġija. Ma rridux nibżgħu mill-bidla, wisq inqas mill-ambizzjoni, u għalhekk ser naċċertaw li kull ċenteżmu vvotat għas-setturi li nirrappreżentaw ser jiġi investit bl-aħjar mod possibbli permezz ta' skemi li jagħmlu sens u proġetti innovattivi li qed jitfasslu u oħrajn diskussi mal-imsieħba kollha.

Ser inkomplu naħdmu sabiex il-bdiewa, is-sajjieda u r-raħħala jkollhom l-għodod neċessarji, l-għajnuna li hemm bżonn u l-ispazju addattat. Minkejja l-isfida taċ-ċokon ta' pajjiżna, dak li għandna importanti nużawh tajjeb u kif inhu xieraq.

Is-sostennibbiltà ser tkun prijorità. Din għalina mhijiex biss kelma sabiħa, iżda twemmin li nħaddnu. Nixtiequ li l-biedja u s-sajd isiru aktar sostenibbli sabiex il-familji li jgħixu minn dan ix-xogħol jieħdu dak li ħaqqhom u l-katina tal-ikel f'Malta tibqa' tissaħħaħ. L-ikel mhuwiex biss dak li jasal fil-platt, iżda katina sħiħa li toffri sens ta' identità u opportunità ekonomika.

Ma rridx ninsa l-qasam tal-ħarsien tal-annimali, fejn f'dawn l-aħħar xhur saret ħidma kbira fit-tisħiħ tas-servizzi u l-promozzjoni favur il-ħarsien tal-annimali. Bl-għan li nindirizzaw il-popolazzjoni eċċessiva ta' qtates u klieb fil-gżejjer tagħna, il-Gvern ikkommetta budget għan-neutering tal-qtates stray. Is-santwarji huma mimlijin u għalhekk, jekk inti biħsiebek iġġib pet ġdid bħala membru tal-familja tiegħek, adotta mhux tixtri.

Is-sena 2022 għalina mhijiex biss sena oħra, iżda sena fejn matulha kommessi li nwettqu pjan ta' ħidma li jħalli marka notevoli fis-settur agrikolu u marittimu, kif ukoll insaħħu iktar id-drittijiet tal-annimali f'pajjiżna.

Tislijiet sinċiera,

Anton Refalo

Ministru għall-Agrikoltura, is-Sajd, l-Ikel u d-Drittijiet tal-Annimali

IL-KULTIVAZZJONI U L-PRODUZZJONI TAŻ-ŻEBBUĠ

Artiklu ta': Ian Sammut – Uffiċjal Agrikolu
Nathalie Spiteri D'Amato – Uffiċjal Agrikolu Anzjan • Philip Camilleri – Uffiċjal Xjentifiku

Tul dawn l-aħħar snin, fil-kampanja Maltija, it-tħawwil tas-siġar taż-żebbuġ kompla jiżdied ferm. Dan tħawwel kemm b'mod ornamentali u bħala passatemp, kif wkoll b'mod iktar professjonali għall-kultivazzjoni taż-żebbuġ tal-għasir. B'mod inqas prominenti, jitkabbar ukoll għadd ta' siġar taż-żebbuġ għall-mejda.

L-ammont ta' art dedikata għas-siġar taż-żebbuġ, kif ukoll id-domanda li hawn għaż-żejt taż-żebbuġa lokali xprunaw lid-Direttorat tal-Agrikoltura biex jirrikonoxxi u jinvesti iktar fis-settur taż-żejt taż-żebbuġa li dejjem qed jikber u huwa importanti immens fil-kuntest tal-biedja lokali.

Fejn jidħol żebbuġ, prinċiparjament id-direttorat jaħdem fuq:

1. Servizzi lill-kultivaturi taż-żebbuġ
2. Kontrolli relatati mal-għasir taż-żebbuġ
3. Riċerka u żviluppi ta' metodi ġodda

SERVIZZI LILL-KULTIVATURI TAŻ-ŻEBBUĠ – AGRICONNECT

Fi ħdan id-direttorat, l-AgriConnect għaddejja b'ħidma kontinwa dwar ir-reġistrazzjoni ta' żebbuġ, kemm dawk li ilhom imħawla fl-għalqa u dawk ġodda. Dan l-eżerċizzju tħejja sabiex jiġi identifikat l-ammont reali ta' kemm hawn siġar taż-żebbuġ fil-gżejjer Maltin. Din ir-reġistrazzjoni hi bbażata fuq il-varjetà tas-siġar, id-data tat-tħawwil, id-distanza bejn kull siġra u kull radda tas-siġar taż-żebbuġ u l-arja li fiha huma mħawla, skont kif inhuma reġistrati fis-sistema tal-LPIS fl-IACS. Informazzjoni utli li tinġabar mill-bidwi hi jekk dawn is-siġar humiex għall-produzzjoni taż-żejt jew humiex żebbuġ tal-mejda. Kwalunkwe reġistrazzjoni taż-żebbuġ issir biss għall-għelieqi li huma rreġistrati fis-sistema tal-IACS.

Għal aktar informazzjoni dwar l-andament tar-reġistrazzjoni tas-siġar taż-żebbuġ l-Agri Connect jista' jiġi kkuntattjat fuq in-numri: 21804981/2/4 jew 22926163 jew inkella permezz tal-email: agriconnect.mafa@gov.mt.

KONTROLLI RELATATI MAL-GĦASIR TAŻ-ŻEBBUĠ

Id-Direttorat tal-Agrikoltura jirregola l-għasir taż-żebbuġ u joħroġ liċenzji apposta għal min jagħsar iż-żebbuġ. Għalhekk id-Direttorat tal-Agrikoltura jagħraf lil min ikabbar iż-żebbuġ kif ukoll lil min jagħsar iż-żebbuġ u jipproduċi ż-żejt.

Dawk kollha li jkabbru s-siġar taż-żebbuġ huma obbligati li jissottomettu l-formula tal-harvest declaration sa mhux aktar tard mill-31 ta' Diċembru ta' kull sena. Mal-formola jridu jiġu ppreżentati wkoll l-irċevuti kollha taż-żebbuġ li twassal għand l-għassar jew li ġie mibjugħ għat-tagħsir. Dan jista' jsir permezz ta' formola elettronika Dikjarazzjoni tal-Ħsad Annwali taż-Żebbuġ (gov.mt) jew direttament ġewwa l-uffiċċji tal-AgriConnect.

Għal min jagħsar iż-żebbuġ, ta' kull sena huwa obbligat li japplika biex iġedded il-liċenzja tal-produzzjoni taż-żejt taż-żebbuġa. Dan jista' jsir permezz t'applikazzjoni fuq formola elettronika LiċenzjaKummerċjaliGħall-Produzzjonitaż-Żejttaż-Żebbuġa (gov.mt) kif ukoll tista' tiġi sottomessa fl-uffiċċji tal-AgriConnect.

RIĊERKA U ŻVILUPPI TA' METODI ĠODDA

Il-varjetajiet taż-żebbuġ jinqasmu fi tliet kategoriji prinċipali: dawk li jittieħdu għall-produzzjoni taż-żejt, dak li jinżamm bħala żebbuġ frisk jew żebbuġ li jintuża għat-tnejn li huma. Normalment, għall-produzzjoni taż-żejt jintuża żebbuġ żgħir, filwaqt li l-kbir jintuża għall-konsum. Fost l-1,500 varjetà taż-żebbuġ li teżisti, f'Malta nsibu għadd ta' varjetajiet fosthom dawk lokali: il-Bajda u l-Bidni.

Permezz tal-AgriHub qed isir proġett ta' riċerka u żvilupp tal-aħjar metodi u prattiċi għall-immaniġġjar tal-imsaġar taż-żebbuġ għall-produzzjoni. Nafu li fl-imsaġar taż-żebbuġ m'għandux isir ħart għaliex tista' ssir ħsara fl-għeruq tas-siġar u jkun qed jiġi mistieden il-mard, speċjalment dak tal-moffa. Iżda apparti hekk qed isir studju fuq prattiċi oħra tajba li hemm bżonn jiġu adattati, fosthom żabra tajba u mmirata favur produzzjoni tajba kull sena, kontroll tajjeb tal-mard u kontroll ta' parassiti taż-żebbuġ.

F'dan ir-rigward, bħalissa qed issir riċerka kif wieħed jista' jipprevjeni d-danni tad-dubbiena taż-żebbuġ, *Bactrocera oleae*, liema dubbiena tbid fuq il-frotta u twassal għas-sintomu prinċipali ta' taħsir il-frotta. Dan qed isir permezz ta' nases li huma avvanzati u mgħammrin b'teknoloġija moderna b'tali mod li jkunu kemm jista' jkun indipendenti mingħajr ħafna interventi mill-bniedem. Il-kunċett bażiku ta' dawn in-nases huwa wieħed simili bħal dawk tradizzjonali fejn ikun hemm il-preżenza tal-feromoni li huma rwejjaħ li l-insett kapaċi jxomm u jiġi attirat lejhom, u b'hekk jinqabad ġon-nassa. Id-differenza bejn in-nases tradizzjonali u dawn li qed jintużaw fir-riċerka hija li huma mgħammrin b'diversi apparat li kapaċi jagħmlu l-moniteraġġ tal-insett li nixtiequ ħafna aktar faċli u bi preċiżjoni kbira. Dan għaliex, dawn in-nases huma mgħammrin b'kamera li ta' kuljum, tiġbed ritratt tal-folja bil-kolla fejn ikun hemm l-insett maqbud, u r-ritratt jittella' fuq pjattaforma u b'hekk il-persuna li qed tħaddem din in-nassa tista' tara r-ritratti kemm tal-lejl preċedenti, kif ukoll ta' qabel, minn ġewwa l-uffiċċju u minn kullimkien permezz tal-internet. Permezz ta' algoritmu speċifiku, il-programm, kapaċi wkoll jgħodd kemm inqabdu insetti kull lejl. Intant, il-programm kapaċi jbassar u jindika bejn wieħed u ieħor kemm hija allarmanti s-sitwazzjoni tal-insett partikolari. Dan jista' jkun ta' benefiċċju kbir għall-bidwi fil-moniteraġġ tiegħu kontra dan l-insett u għalhekk ikun jista' jfassal strateġija aktar għaqlija biex iwassal il-prodott tiegħu sas-suq. Dawn in-nases huma kapaċi jkejlu wkoll diversi parametri fosthom it-temperatura u l-umdità. Biex tkun tista' titħaddem din it-teknoloġija kollha ġol-għalqa, in-nases huma armati bil-pannelli solari u n-nassa tibqa' taħdem lejl u nhar. Ċerti parametri tal-ħamrija li wkoll qed naraw huma l-umdità, it-temperatura, u l-imluħa fil-ħamrija. Dawn in-nases jiġġeneraw data li ser tintuża sabiex jitfasslu dawn il-metodi ta' prattiċi tajba msemmija iktar 'il fuq.

Permezz ta' kollaborazzjoni mac-CIHEAM (Centre International de Hautes études agronomiques méditerranéennes), id-Direttorat ospita żewġ esperti taż-żabra taż-żebbuġ f'Marzu li għadda sabiex iħarrġu l-impjegati tad-Direttorat fuq iż-żabra taż-żebbuġ bil-metodu *Vaso Policonico*. Din iż-żabra hija addatta għall-imsaġar b'densità għolja, għaliex is-siġar jinżammu iktar kumpatti. Vantaġġ ieħor ta' din is-sistema hi li, ladarba dawn is-siġar ġew iffurmati, iż-żabra fis-snin konsekuttivi tkun verament minuri, bir-riżultat li l-produzzjoni bejn sena u oħra tvarja ħafna inqas minn kemm tvarja bil-metodi ta' żbir oħrajn. Dan il-metodu ġie addattat b'suċċess fil-masġar taż-żebbuġ li jinsab l-Għammieri fejn wieħed jista' jżuru biex jinforma ruħu aħjar.

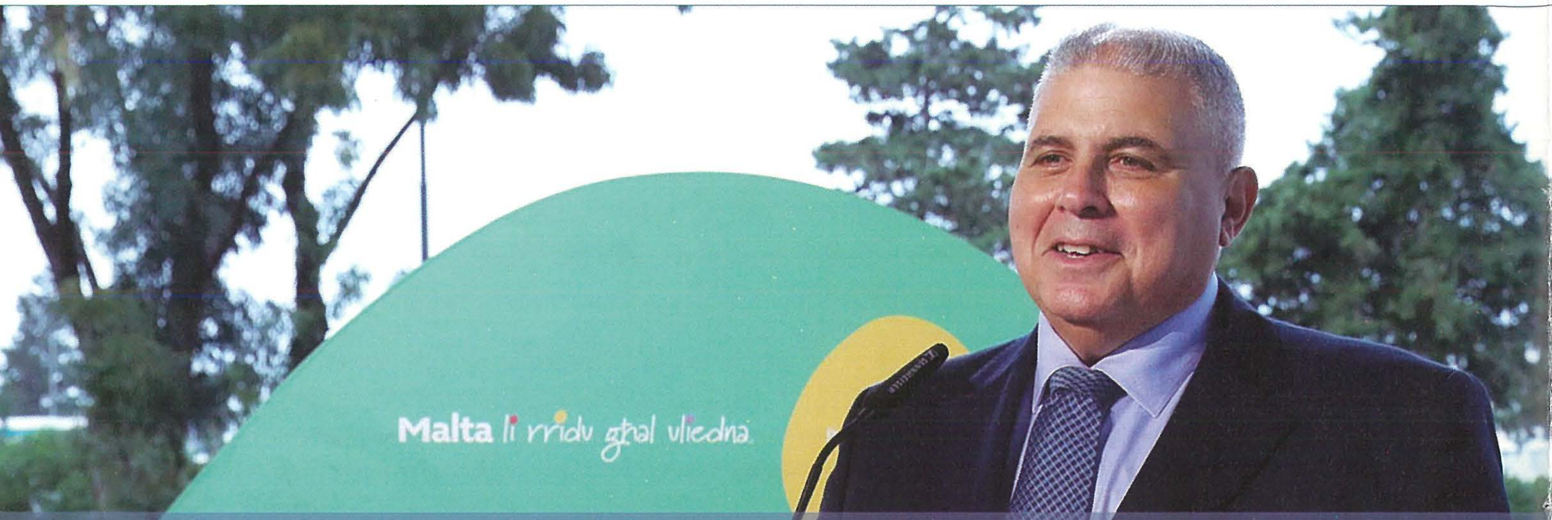

BAĠIT 2021 – VIŻJONI KOMUNI GĦAL IKEL LOKALI BI PRODUZZJONI B'SAĦĦITHA U SOSTENIBBLI

Bit-tema "Malta li rridu għal Uliedna" il-Ministru Anton Refalo tkellem dwar il-Baġit 2022 u enfasizza fuq it-tfassil ta' numru ta' miżuri li jorbtu mat-tema komuni ta' kif se naslu għal katina ta' produzzjoni ta' ikel lokali aktar b'saħħitha u sostenibbli.

Sar investiment fis-sistemi ta' kontroll u fil-faċilitajiet biex il-prodott Malti jinbiegħ skont standards tas-suq ogħla, biex nikkumbattu l-frodi fil-bejgħ, u biex tinkiseb distinzjoni permezz ta' marki ta' kwalità u ċertifikazzjoni.

Il-Ministru Refalo tkellem dwar il-fatt li se jinħarġu inċentivi biex aktar raba' jinħadem imma fl-istess ħin jintlaħqu l-miri tal-istrateġija *Farm to Fork*. Tkellem ukoll dwar miżuri oħra li huma ppjanati għax-xhur li ġejjin u li se jorbtu mal-ħidma li diġà kienet għaddejja fil-qasam tal-ikel biex jibqgħu għaddejjin l-inċentivi u l-iżvilupp sabiex titfassal viżjoni komuni għall-katina tal-ikel li tkun ibbażata fuq ir-realtajiet u l-isfidi li jikkaratterizzaw is-sigurtà tal-ikel f'pajjiżna. Bħala parti mill-proċess ta' żvilupp ta' politika nazzjonali għall-ikel se titfassal strateġija u pjan ta' azzjoni dwar il-produzzjoni organika f'Malta.

Għall-ewwel darba, fil-baġit ġew allokati €125,000 għan-neutering ta' qtates stray sabiex jgħin fit-tnaqqis tan-numru ta' qtates li jitwieldu fit-toroq u li sfortunatament jispiċċaw morda jew inkella agħar. Se tiġi esplorata fid-dettall il-fattibbiltà li jitwaqqaf ċentru ta' rehoming mill-aktar modern u avvanzat, b'investiment fl-iżvilupp ta' Strateġija Nazzjonali għall-Ħarsien tal-Annimali.

Is-sajjieda Maltin u Għawdxin se jkollhom l-aħjar infrastruttura sabiex kemm jista' jkun jiġi ffaċilitat xogħolhom. Wara l-investimenti li saru fi skallijiet, f'faċilitajiet tajbin għall-ħatt tal-ħut, f'restawr tal-Winch Rooms u kif ukoll f'uffiċini reġjonali bħall-Imġarr Għawdex u Marsaxlokk, issa se titjieb l-infrastruttura permezz ta' proġett nazzjonali ta' installazzjoni ta' pilastri li jipprovdu l-ilma u l-elettriku. Dan il-proġett mistenni jolqot b'mod pożittiv lis-sajjieda f'diversi komunitajiet fosthom il-Marsa, Wied il-Għajn, Birżebbuġa u ġewwa Għawdex.

Qed isir titjib u manutenzjoni kontinwa fil-binja tal-pitkalija biex dejjem jiġi aġġornat il-post kif jixraq, post li minnu joħrog l-ikel għall-konsumatur. Dan dejjem sar b'konsultazzjoni sħiħa mal-għaqdiet tal-bdiewa biex flimkien mat-tmexxija tal-aġenzija nilħqu l-għanijiet tal-ħidma tal-istess Aġenzija fejn jidħol il-qasam tal-ikel f'pajjiżna. B'investiment ta' madwar €100,000, fost proġetti oħra li qed isiru, inbidlu s-soqfa tal-pitkalija biex ikun assigurat li l-prodott imwassal frisk kuljum mill-bidwi jitħalla f'post diċenti biex wara jkun jista' jitwassal lill-konsumatur.

B'viżjoni ċara, il-Gvern qed iwettaq miżura wara miżura biex tkompli titjieb il-ħajja tal-ħaddiema u l-poplu Malti u Għawdxi kollu.

Ritratt - DOI - Clodagh O'Neill

L-EWWEL IMPJANT F'MALTA GĦAT-TRATTAMENT TAL-PRODOTTI SEKONDARJI TAL-ANNIMALI

Il-Ministru għall-Agrikoltura, is-Sajd, l-Ikel u d-Drittijiet tal-Annimali Anton Refalo ħabbar investiment ġewwa l-biċċerija li ħa jkun qed jammonta għal madwar mitt elf ewro. Dan ħa jkun l-ewwel impjant f'Malta għat-trattament tal-prodotti sekondarji tal-annimali mill-Biċċerija.

L-impjant fil-Biċċerija Pubblika fil-Marsa se jkun strumentali biex jerġgħu jitnedew fis-suq lokali prodotti tradizzjonali Maltin, fosthom il-kirxa.

L-użu ta' dawn il-prodotti sekondarji ntilef fl-aħħar snin, b'mod speċjali meta Malta daħlet fl-Unjoni Ewropea, hekk kif il-metodi ta' proċessar li kienu jintużaw fl-imgħoddi ma baqgħux aċċettabbli, u ħadd ma daħal għall-investiment neċessarju biex prodotti li kienu ilhom jintużaw għal mijiet ta' snin jitmantnew u jiġu vvalorizzati kif sar f'pajjiżi oħra.

Il-Ministru Refalo qal li dan huwa investiment ieħor, imħabbar fil-baġit għal din is-sena, li permezz tiegħu qed ngħinu biex inkabbru l-kompetittività tas-settur agrikolu lokali li kulma jmur qiegħed jesperjenza kompetizzjoni dejjem iktar qawwija minn prodotti importati.

Permezz ta' dawn il-prodotti, b'valur potenzjal ogħla fis-suq, se jiġu megħjuna r-raħħala Maltin u Għawdxin biex isaħħu d-dħul tagħhom u b'mod litterali jdawru dak li sal-lum huwa skart, f'opportunità ġdida ta' qligħ.

Il-parti l-kbira tal-prodotti sekondarji mill-majjal, ċanga, nagħaġ u mogħoż maqtula lokalment jinħarqu fl-Impjant Termali għat-Trattament tal-Iskart li jinsab biswit il-Biċċerija. Is-sena li għaddiet ġew mormija madwar 1,700 tunnellata ta' materjal li parti sewwa minnu jista' jkollu użi differenti. Dan il-materjal jinkludi prodotti sekondarji li jistgħu jintużaw għall-konsum uman, bħall-kirxa jew id-demm. Prodotti sekondarji oħra, fosthom il-qarn ta' xi annimali, jista' jintuża għal skopijiet dekorattivi jew fi snajja' tradizzjonali.

F'mument opportun dawn il-prodotti assoċjati mal-Biċċerija Pubblika, li ilha mwaqqfa fil-Marsa sa mill-1897, se jerġgħu jitpoġġew fis-suq is-sena d-dieħla hekk kif il-Marsa ntgħażlet biex tkun il-Belt Kapitali Maltija tal-Kultura. Il-Biċċerija Pubblika se tkun qed tagħti l-kontribut tagħha biex tkun iċċelebrata l-Marsa bħala l-Belt Kapitali Maltija tal-Kultura bi programm ta' attivitajiet li se jkunu qed jitħabbru iktar 'il quddiem.

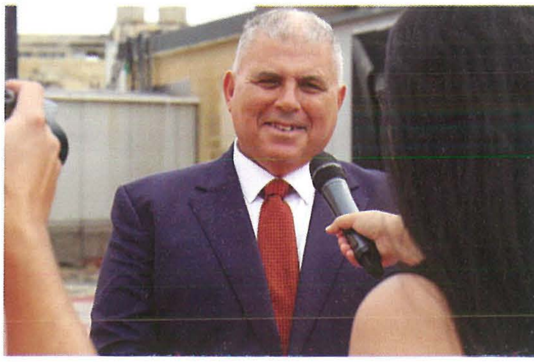

Ritratti - DOI - Kevin Abela

IT-TIĠIEĠ

Kitba ta' George Farrugia
Uffiċjal Promozzjonali fl-Uffiċċju tal-Kummissarju tal-Animal Welfare

It-tiġieġ huwa speċi li jista' jiġi ddomestikat u ġej mill-ispeċi tal-għasafar. Ħafna drabi t-tiġieġ ikun f'pari jew saħansitra jgħix flimkien f'numri kbar. Meta nisimgħu bil-kelma tiġieġ, spiss niftakru f'xi riċetta tajba li tinkludi t-tiġieġa jew xi parti minnha. Nafu wkoll, illi l-laħam tat-tiġieg huwa sors ta' proteina. Madankollu, kemm hawn min jaħseb fl-ambjent li jitrabbew fih jew fit-trattament li jkollhom sakemm ħafna minnhom jaslu għand il-konsumatur?

Minkejja razez u tipi differenti ta' tiġieġ, jeżistu dawk li jkunu mrobbija għall-ikel (broilers), kif ukoll tiġieġ tal-bajd (layers). F'dan l-artiklu ser nitkellmu b'mod partikolari dwar it-tiġieg tal-broilers u l-ambjent li jgħixu fih.

IL-PRODUZZJONI TAT-TIĠIEĠ U L-AMBJENT LI JGĦIXU FIH

Ħafna mit-tiġieġ li nsibu fis-suq ikun imrobbi b'sistema ta' produzzjoni, li hija sistema b'saħħitha ħafna sabiex tlaħħaq mad-domanda. L-ambjent li jgħixu fih ħafna drabi jkun modifikat minħabba li l-produzzjoni tat-tiġieġ hija bbażata ħafna mill-fatturi tas-sħana u tad-dawl. Intant, biex il-produzzjoni tat-tiġieġ tikber u tlaħħaq mad-domanda, dawn l-aħħar snin saru avvanzi għal mod kif it-tiġieġ ikun mitmugħ, imrobbi u kif tkun amministrata l-produzzjoni tat-tiġieġ.

Illum il-ġurnata jeżisti tiġieġ għall-produzzjoni tal-bajd li jkun imrobbi free range, jiġifieri t-tiġieġ ikollu aċċess għal spazji miftuħa u jgawdi mill-ambjent naturali: xemx, xita u arja naturali. Hemm ukoll tiġieġ illi jitrabba fil-magħluq, f'ambjent ikkontrollat. Madankollu, meta t-tiġieġ jitrabba fil-magħluq, u l-bżonnijiet tal-annimal ma jkunux imħarsa, minkejja li jista' jkun hemm żieda fil-produzzjoni, dan jista' jkun ta' detriment kemm għas-saħħa tal-annimal kif ukoll fuq il-funzjoni tal-annimal innifsu. Tiġieġ li jkun miżmum f'numri kbar u b'nuqqas ta' spazju fejn jgħix, jista' saħansitra jżid sfidi lill-produttur minħabba ċertu mard li faċilment jinxtered. Intant, meta t-tiġieġ jitrabba f'ammonti kbar u fi spazju limitat – u għalhekk jitrabba f'kundizzjonijiet stressanti – jiżdied ir-riskju li jinxtered ċertu mard. Għalhekk, sabiex ikun evitat it-tixrid tal-mard fost it-tiġieġ, kull produttur huwa mħeġġeġ sabiex isegwi l-proċeduri neċessarji, fosthom li jkollu sistema ta' ventilazzjoni effiċjenti; ikollu twieqi bix-xibka biex jevita d-dħul ta' ġrieden u għasafar li jistgħu jikkontaminaw il-post; iżomm l-indafa regolarment; jikkontrolla d-dħul tal-ġrieden ġewwa l-perimetru tar-razzett kollu ħalli – kif għedna – ma jikkontaminawx il-post.

MALTA – ID-DIRETTORAT TAS-SERVIZZI VETERINARJI

Hawn Malta, kull produttur għandu jkun liċenzjat mad-Direttorat tas-Servizzi Veterinarji. Intant, f'kull trobbija li ssir, uffiċjali mid-Direttorat iwettqu spezzjonijiet sabiex jaraw illi kull produttur jimxi mar-regoli u l-liġijiet stabbiliti kemm nazzjonali u anke tal-Unjoni Ewropea. Jittieħdu kampjuni mir-razzett għall-kontroll tas-Salmonella, fejn il-kampjuni jkunu analizzati ġewwa l-Laboratorju Nazzjonali Veterinarju. Dan kollu jseħħ sabiex tkun imħarsa s-saħħa pubblika minħabba li t-tiġieġ

Ritratt ta' Magda Ehlers minn Pexels

Ir-ritratt ta' fuq huwa ta' Arthouse Studio minn Pexels

ikun imrobbi għall-konsum uman.

Meta jkun hemm rapport/i li xi produttur tat-tiġieġ mhux isegwi l-proċeduri kif inhu xieraq, uffiċjali mid-Direttorat tas-Servizzi Veterinarji jmorru fuq ir-razzett sabiex jinvestigaw ir-rapport li jkunu rċevew.

L-IRZIEZET LOKALI KONFORMI MAL-LIĠIJIET FIS-SEĦĦ

Kull razzett ġewwa Malta huwa konformi mal-liġijiet stabbiliti wara verifika li ssir minn uffiċjali veterinarji, u t-trobbija kollha li ssir ġewwa dawn l-irziezet issir f'konformità mal-liġijiet tal-ħarsien tal-annimali. Dan ifisser li kemm fir-rigward ta' densità (l-ammont ta' tiġieġ imrobbi skont l-ispazju) u anke fir-rigward ta' struttura u makkinarju pprovdut, lokalment għandna rziezet li huma konformi mal-liġijiet eżistenti.

Dan japplika wkoll meta t-tiġieġ jikber u jasal biex ikun ipproċessat. Lokalment, it-tiġieġ kollu mrobbi ġewwa rziezet liċenzjati jiġi pproċessat f'waħda mill-biċċeriji liċenzjati. Dan ifisser li t-tiġieġ jiġi spezzjonat kemm qabel il-qatla minn veterinarju uffiċjali, u anke waqt il-qatla, sabiex ikun żgurat li kollox jimxi skont ir-regolamenti – inkluż li t-tiġieġ kollu jiġi sturdut b'xokk elettriku kkontrollat eżatt qabel jinqatlu u eżatt qabel jibda l-proċess fil-biċċerija.

Ir-ritratt ta' Daisy minn Pexels

IL-ĦARSIEN U T-TRATTAMENT XIERAQ TAL-ANNIMALI

Kull annimal, inkluż it-tiġieġ, għandu jkun imħares u trattat kif jixraq. Għalhekk, kemm it-tiġieġ li jitrabba bħala annimal domestiku, kif ukoll dak li jitrabba għall-konsum – li ħafna minnu jitrabba f'xi razzett – għandu jkun imrobbi tajjeb u trattat mingħajr ma jsofri ebda tbatija jew moħqrija.

Kapitolu 439 – l-Att dwar it-Trattament Xieraq tal-Annimali jesiġi li ma jkunx hemm moħqrija fuq kwalunkwe annimal. Dan l-att jenfasizza wkoll illi *"l-Istat jipproteġi dawn l-annimali minn kull ħidma mhux xierqa u minn prattiċi ta' xogħol li jmorru lil hinn minn, u ma jaqblux man-natura tagħhom"*.

Minbarra Kap. 439, internazzjonalment jeżistu l-famużi ħames libertajiet tal-annimali:

1. Kull annimal għandu l-libertà għall-aċċessibilità ta' ikel bnin u ilma frisk.
2. Kull annimal għandu l-libertà mit-tbatija u l-mard.
3. Kull annimal għandu l-libertà mill-iskumdità.
4. Kull annimal għandu l-libertà li jesprimi mġiba naturali.
5. Kull annimal għandu l-libertà li ma jkunx imbeżża' u mdejjaq.

L-Unjoni Ewropea tisħaq ħafna dwar it-trattament xieraq tal-annimali. Bħala Istituzzjoni, l-UE kkunsidrata wkoll illi tamministra lid-dinja fil-qasam tal-ħarsien u tat-trattament xieraq tal-annimali.

Rritratt ta' Artem Beliaikin minn Pexels

Il-Kunsill tal-Ewropa jisħaq illi diffikultajiet u nuqqas ta' ħarsien u trattament xieraq fost l-annimali tal-irziezet, fosthom it-tiġieg, huwa minħabba nuqqas ta' infurzar, nuqqas ta' liġijiet kif ukoll nuqqas ta' saħħa fil-liġijiet eżistenti bħalm'hi d-Direttiva tal-Broilers[1]. Dan l-aħħar il-Parlament Ewropew informa lill-Kummissjoni Ewropea sabiex tipprojbixxi l-moħqrija fuq dawk l-annimali li jkunu mrobbija ġol-gaġeġ. Intant, l-Assemblea tal-Unjoni Ewropea approvat rapport fejn qalet lill-Kummissjoni Ewropea biex jipproponu leġiżlazzjoni sabiex possibilment sal-2027 jitwaqqaf l-użu tal-gaġeġ fl-irziezet fil-pajjiżi tal-Unjoni Ewropea. Madankollu, il-Kummissarju tas-Saħħa tal-Unjoni Ewropea, Stella Kyriakides saħqet, illi għandu jkun hemm titjib fil-qasam tal-ħarsien u t-trattament xieraq tal-annimali minħabba li din hija kwistjoni etika, soċjali u ekonomika.

Minbarra t-tiġieġ li jitkabbar għall-konsum tal-laħam (broilers), hemm ukoll it-tiġieġ li jipproduċi l-bajd. Dwar it-tiġieġ tal-bajd nitkellmu fl-artiklu li jmiss. Sadanittant, it-tiġieġa għandna nħarsu lejha bħal kull annimal ieħor, jiġifieri li m'għandhiex issofri tbatija bla bżonn.

---

[1] DIRETTIVA TAL-KUNSILL 2007/43/KE tat-28 ta' Ġunju 2007 li tistabbilixxi regoli minimi għall-protezzjoni tat-tiġieġ miżmuma għall-produzzjoni tal-laħam

IMNIEDI PROGRAMM KULTURALI FIL-BIĊĊERIJA

Il-Ministru għall-Agrikoltura, is-Sajd, l-Ikel u d-Drittijiet tal-Annimali Anton Refalo, flimkien mal-Ministru għall-Wirt Nazzjonali, l-Arti u l-Gvern Lokali Jose Herrera, nedew programm kulturali fil-Biċċerija Pubblika fl-okkażjoni tal-Marsa bħala Kapitali Maltija tal-Kultura 2022.

Il-Ministru Refalo spjega kif "bħala Ministeru ħassejna li l-għażla tal-Marsa bħala l-Kapitali Maltija tal-Kultura kienet toffri opportunità tad-deheb biex flimkien inkunu nistgħu niċċelebraw il-wirt kulturali uniku li tirrappreżenta l-Biċċerija, u fl-istess ħin ir-rwol partikolari li l-biedja u l-ikel, u b'mod partikolari l-laħam, għandhom fil-kultura tagħna, b'dak kollu li jagħmilna Maltin u Għawdxin."

Huwa spjega li l-programm huwa msejjes fuq tliet pilastri kulturali, li jingħaqdu flimkien fil-Biċċerija Pubblika, jiġifieri l-Wirt Industrijali, il-Wirt agrogastronomiku, u l-lokalità tal-Marsa.

Il-Ministru Herrera faħħar "din il-kollaborazzjoni fejn qed jiġi ċċelebrat il-patrimonju industrijali tagħna tal-ikel. Il-programm interessanti ferm ser jippromovi fost affarijiet oħra l-ikel tradizzjonali Malti fosthom il-kirxa u l-mazzit."

Il-Biċċerija Pubblika nbniet lejn l-aħħar tas-seklu dsatax. Dan jagħmilha unika fost wirt storiku Malti għaliex hija aktarx l-eqdem struttura industrijali li ilha iktar minn 120 sena tintuża għall-istess skop.

"Aħna kburin li mhux biss qed insostnu dan il-wirt kulturali, iżda se nkomplu nivvalorizzawh matul is-sena li ġejja" spjega l-Ministru Refalo waqt li rrefera għall-attivitajiet li ser jiġu organizzati. Dawn jinkludu numru ta' proġetti ta' restawr ta' strutturi storiċi fil-faċilità, l-inklużjoni ta' din f'itinerarju kulturali li jiffoka fuq il-wirt storiku industrijali f'pajjiżna, kif ukoll għadd ta' inizjattivi li jirrikonoxxu l-kultura intanġibbli marbuta mal-post, l-industrija tal-laħam u tradizzjonijiet tal-ikel.

Il-programm se jkun jinkludi, fost l-oħrajn, kif tħabbar iktar kmieni din is-sena, it-tnedija f'Malta ta' żewġ prodotti tradizzjonali Maltin li kienu ntilfu, jiġifieri l-kirxa u l-mazzit. Se jinkludi wkoll numru ta' wirjiet b'rabta ma' wirt kulturali industrijali, djalogu multikulturali bbażat fuq l-ikel, kif ukoll esebizzjonijiet kulturali u attivitajiet ibbażati fuq ikel tradizzjonali, il-laħam u prodotti oħra ta' derivazzjoni agrikola.

Isemmiet ukoll ir-rabta qawwija, spiss minsija, bejn tal-Marsa u s-setturi tal-biedja u s-sajd hekk kif il-lokalità tospita l-Biċċerija Pubblika, il-Pixkerija, kif ukoll numru ta' intrapriżi marbuta mal-produzzjoni agroalimentari. Ir-realtà multikulturali tagħha tul is-snin, inkluż illum, tfisser li din ospitat u għadha tospita rikkezza ta' tradizzjonijiet gastronomiċi differenti.

Il-programm ta' attivitajiet se jkun qed jgħin biex napprezzaw aħjar dawn ir-rabtiet, u fl-istess ħin nibnu fuq ir-rwol tradizzjonali tal-ikel, b'mod partikolari l-laħam, bħala espressjoni kulturali li turi l-karetteristiċi tagħna l-Maltin.

Ritratti - DOI - Clodagh O'Neill

INIZJATTIVA BIEX JINĠABAR L-IRKAPTU MITLUF TAS-SAJJIEDA

Għall-ewwel darba ġiet imnedija inizjattiva sabiex jinġabar l-irkaptu mitluf tas-sajjieda bl-għan li tiffaċilita l-irkupru ta' tagħmir tas-sajd li jintilef fl-ibħra madwar il-gżejjer Maltin. Is-sajjieda normalment jitilfu dan it-tagħmir waqt li jkunu qegħdin jistadu fl-ibħra Maltin minħabba li jinqabdilhom mal-blat jew mal-istrutturi magħmulin mill-umani. It-tagħmir jista' jintilef ukoll minħabba kundizzjonijiet ħżiena tat-temp.

"It-telf ta' rkaptu tas-sajd hija sitwazzjoni rikorrenti għas-sajjieda u li tiġri spiss ma' kważi kull tip ta' tagħmir tas-sajd. L-irkaptu tas-sajd mitluf, apparti li huwa sors sinifikanti għat-tniġġis, huwa wkoll periklu kbir għall-ħajja tal-baħar." Hekk stqarr il-Ministru Anton Refalo.

Tajjeb inkunu nafu li t-tagħmir tas-sajd mitluf isir nassa għall-ħut, kreaturi tal-baħar, u l-għasafar tal-baħar. Barra minn hekk jagħmel ħsara sostanzjali wkoll lill-post li jgħixu fih. Dan il-fenomenu huwa magħruf bħala ghost fishing. Il-ħsara kbira li ssir fuq speċi u popolazzjonijiet tal-baħar għadu mhuwiex magħruf, iżda huwa ċar li l-irkaptu tas-sajd mitluf jikkawża ħsara, għalkemm mhux intenzjonata, lill-fawna tal-baħar u jaffettwa mijiet ta' speċi fl-ekosistemi tal-baħar.

Jekk ma jiġix irkuprat, it-tagħmir tas-sajd jista' jieħu għexieren ta' snin biex jiddekomponi b'mod naturali, u għalhekk jikkostitwixxi periklu kontinwu għall-ħlejjaq tal-baħar. Madankollu, peress li l-ispiża tal-irkupru tal-irkaptu kultant taqbeż l-ispiża tal-irkaptu nnifsu, is-sajjieda m'għandhomx biżżejjed finanzi biex iħallsu għall-irkupru tiegħu.

Il-Ministeru għall-Agrikoltura, is-Sajd, l-Ikel u d-Drittijiet tal-Annimali se jkompli jaħdem sabiex joħloq servizz ġdid li jippermetti lis-sajjieda jirkupraw l-irkaptu mitluf tagħhom mingħajr ebda spejjeż żejda. Is-sajjied għandu jirrapporta lid-Dipartiment tas-Sajd, u jindika l-koordinati, u mbagħad, minn hemm, id-Dipartiment jieħu ħsieb javża lill-għaddasa biex jiġbru dan l-irkupru.

Meta jiġi rkuprat jingħata lid-Dipartiment u mbagħad jerġa' jingħata lis-sajjied jew inkella jekk ma jkunx fi stat li jerġa' jintuża jiġi rriċiklat f'impjant tar-riċiklar. Dan is-servizz huwa ffinanzjat esklussivament permezz ta' Fondi Nazzjonali, u huwa xhieda tal-impenn tal-Ministeru biex jiġġieled it-tniġġis tal-baħar. Dan kollu qed isir ukoll biex is-sajjieda Maltin ikomplu jinqdew fil-bżonnijiet tagħhom.

Ritratti - DOI - Darren Agius

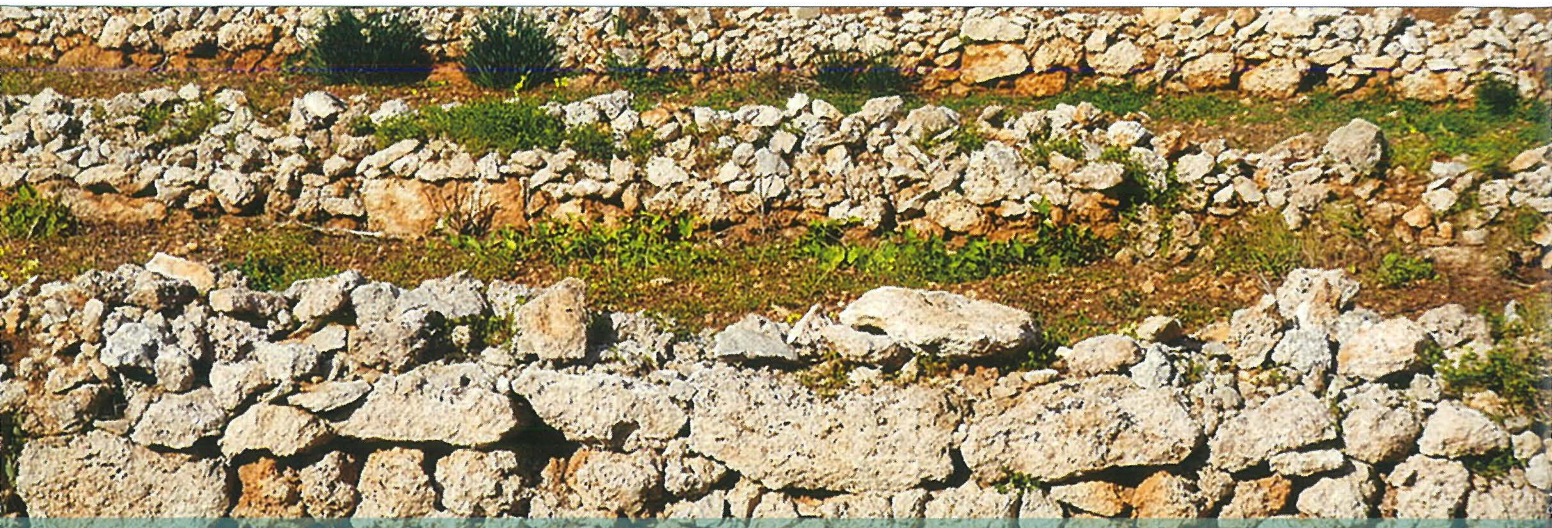

PROGRESS STATUS UPDATE TAL-POLITIKA NAZZJONALI GĦALL-AGRIKOLTURA 2018-2028

Kitba ta': Karl Mintoff
Assistent Direttur fid-Direttorat għall-Iżvilupp ta' Politika u Implimentazzjoni tal-Programmi

Is-settur agrikolu fil-Gżejjer Maltin ġie mfassal mill-ġdid b'mod sinifikanti wara d-dħul ta' Malta fl-Unjoni Ewropea u l-bidliet fid-diversi aspetti tiegħu għadhom għaddejjin sal-lum. B'riżultat ta' dan, il-Politika Agrikola Nazzjonali li ġiet ippubblikata tliet snin ilu hija maħsuba biex tmexxi s-settur agrikolu f'direzzjoni aktar sostenibbli billi tipprovdi l-mezzi li bihom is-settur jista' jiżviluppa u jiffjorixxi, filwaqt li jibqa' fil-parametri tal-Politika Agrikola Komuni u regolamenti Ewropej oħra pertinenti. Din il-Politika tfittex li tipprovdi direzzjoni ċara lill-partijiet interessati kollha li jvarjaw minn entitajiet pubbliċi involuti fiċ-ċertifikazzjoni, permessi u teħid ta' deċiżjonijiet, għal entitajiet privati involuti direttament fix-xenarju agrikolu li għandhom il-ħsieb li jinvestu jew jiddiversifikaw in-negozju tagħhom.

Wara proċess wiesa' ta' konsultazzjoni fl-2018, ġew identifikati sitt (6) għanijiet strateġiċi ta' politika li kienu l-bażi għal proċess ta' evalwazzjoni komprensiva u l-iżvilupp ta' miżuri ta' politika għall-perjodu 2018-2028. Dawn l-għanijiet strateġiċi jinkludu 1) Il-preżentazzjoni tal-ikel, it-tikkettar u t-traċċabilità; 2) Konsolidazzjoni tal-azjendi tal-art; 3) Is-sostenn tal-ilma u r-riżorsi ewlenin; 4) Kompetittività u Diversifikazzjoni; 5) Adattament għal u mitigazzjoni tal-kundizzjonijiet ġeoklimatiċi u 6) Riċerka u Żvilupp. Barra minn hekk, dan id-dokument jippreżenta total ta' sebgħin (70) miżura ta' politika organizzati f'erba' (4) settijiet ta' għanijiet operattivi, jiġifieri a) Għanijiet ekonomiċi, b) Riġenerazzjoni soċjali, ċ) Riżorsi u d) Governanza.

Matul l-2021, is-Segretarju Permanenti tal-MAFA inkariga lid-Direttorat għall-Iżvilupp tal-Politika u l-Implimentazzjoni tal-Programmi (PDPID) biex ifassal progress status update fuq kull miżura ta' din il-politika mill-2018 sal-2021. Għal dan l-inkarigu, f'Awwissu 2021, twaqqaf grupp ta' uffiċjali fi ħdan id-Direttorat sabiex jikkordina dan l-eżerċizzju u jiġi mfassal dokument intern li jelenka s-70 miżura u jikkategorizzahom skont is-sidien rispettivi tagħhom u li jirrifletti l-istruttura tal-Ministeru attwali. Dan ġie segwit minn numru ta' laqgħat bilaterali li saru ma' xejn inqas minn 17-il entità/dipartiment ikkonċernat.

Matul dawn il-laqgħat ġew diskussi l-miżuri rispettivi tagħhom u bdew jinġabru l-ewwel aġġornamenti fejn ħarġu aktar kjarifiki għall-konsolidazzjoni tas-sejbiet kollha. Matul din ir-reviżjoni, il-PDPID ikkontribwixxa indirettament għall-allinjament mill-ġdid ta' ċerti

miżuri, speċjalment f'każijiet fejn l-ebda sid tal-miżura ma ġie identifikat b'mod ċar. Matul Ottubru u Novembru, beda jiġi ffinalizzat ir-rapport fuq il-progress li ġie rreġistrat mill-2018 sal-2021 fuq il-Politika Agrikola Nazzjonali, liema rapport ġie ppreżentat lis-Segretarju Permanenti nhar id-9 ta' Diċembru 2021.

Fl-analiżi li l-PDPID għamlet fuq il-progress irreġistrat sal-lum fuq kull miżura, joħorġu numru ta' rakkomandazzjonijiet li l-Ministeru għandu jieħu f'kunsiderazzjoni għas-suċċess ta' din il-Politika Agrikola Nazzjonali fosthom;

1) Li tinżamm sistema ċentrali ta' monitoraġġ dwar l-implimentazzjoni tal-miżuri tal-Politika Agrikola Nazzjonali (NAP) inġenerali.
2) Tingħata attenzjoni lil dawk il-miżuri fil-Politika li s'issa għadhom ma bdewx jiġu implimentati.
3) L-irwol tal-Kunsill Konsultattiv Agrikolu, kif inhu llum, jeħtieġ li jissaħħaħ. Għal din ir-raġuni, il-PDPID MAFA se jkun qed jaħdem fuq reviżjoni tal-Liġi Sussidjarja S.L. 26/2015 li jistabbilixxi l-Kunsill Konsultattiv Agrikolu (ACC) bħala Miżura Addizzjonali għall-2022.
4) Issir analiżi fuq il-ħiliet tal-bdiewa eżistenti. Dan huwa importanti sabiex jiġu żviluppati l-istandards tax-xogħol, li jwassal biex wieħed ikun jista' jkejjel id-differenza bejn fejn nixtiequ li jkunu l-ħiliet tal-bdiewa tagħna u fejn qegħdin bħalissa.
5) Kontrolli fuq l-irziezet rigward l-użu tal-pestiċidji.
6) L-implimentazzjoni ta' soluzzjoni sostenibbli għat-trattament tad-demel iġġenerat fl-irziezet.
7) Din il-Politika Nazzjonali trid tittieħed fil-kuntest ta' strateġiji Ewropej u pjanijiet ta' azzjoni oħra li ġew ippubblikati riċentement.
8) Aktar kollaborazzjoni bejn il-bdiewa u partijiet oħra fil-katina tal-ikel sabiex anke jiġu aċċessati fondi allokati apposta għal dan it-tip ta' koperazzjoni.
9) It-tfassil ta' politika dwar it-turiżmu rurali jrid jingħata prijorità.
10) Jingħataw importanza l-miżuri li huma relatati mal-ħamrija fi ħdan din il-politika speċjalment wara l-pubblikazzjoni tal-istrateġija dwar is-saħħa tal-ħamrija mill-Kummissjoni Ewropea f'Novembru 2021.
11) Il-produzzjoni organika f'Malta għandha tiġi inkoraġġuta fid-dawl tal-pjan ta' azzjoni għall-produzzjoni organika ppubblikat mill-Kummissjoni Ewropea fl-2021.
12) L-iżvilupp ulterjuri tal-Aġenzija Maltija għall-Ikel għandha tingħata prijorità, b'mod partikulari fuq kontrolli aktar effiċjenti ta' standards ta' kummerċjalizzazzjoni, traċċabilità u frodi tal-ikel.
13) Is-swieq tal-Agrikoltura jeħtieġu titjib infrastrutturali. Dan japplika kemm għas-suq tal-Pitkalija kif ukoll għas-sit tal-bdiewa f'Ta' Qali.
14) Jinħtieġ soluzzjoni fit-tul dwar il-kwistjoni tal-kiri tal-art speċjalment fid-dawl ta' numru ta' kawżi li qed jinfetħu fil-Qorti minn sidien tal-artijiet privati.

Minn dan ir-rapport, jidher biċ-ċar li kien hemm progress irreġistrat f'kull wieħed mis-sitt għanijiet ta' din il-politika. Minn total ta' 70 miżura, 66% (jew 46 miżura) jistgħu jiġu kklassifikati fi **Progress**, 17% (jew 12-il miżura) jistgħu jiġu kklassifikati bħala **Kompluti** filwaqt li 17% (jew 12-il miżura) oħra bħala **Mhux Mibdija**. Meta wieħed iqis li għaddew biss tliet snin mill-perjodu ta' għaxar snin ta' din il-Politika Agrikola Nazzjonali, dawn iċ-ċifri huma inkoraġġanti. Madankollu, fid-dawl li s-settur agrikolu f'Malta qed jaffaċċja problemi u sfidi minn firxa wiesgħa ta' angoli, l-effettività ta' kwalunkwe miżura trid tiġi analizzata bir-reqqa sabiex dawn l-isfidi u problemi jiġu indirizzati.

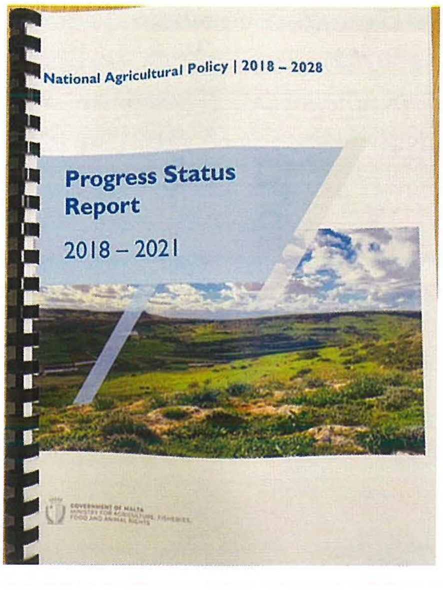

Ritratt tal-qoxra tal-Progress Status Report ippreżentat mill-PDPID

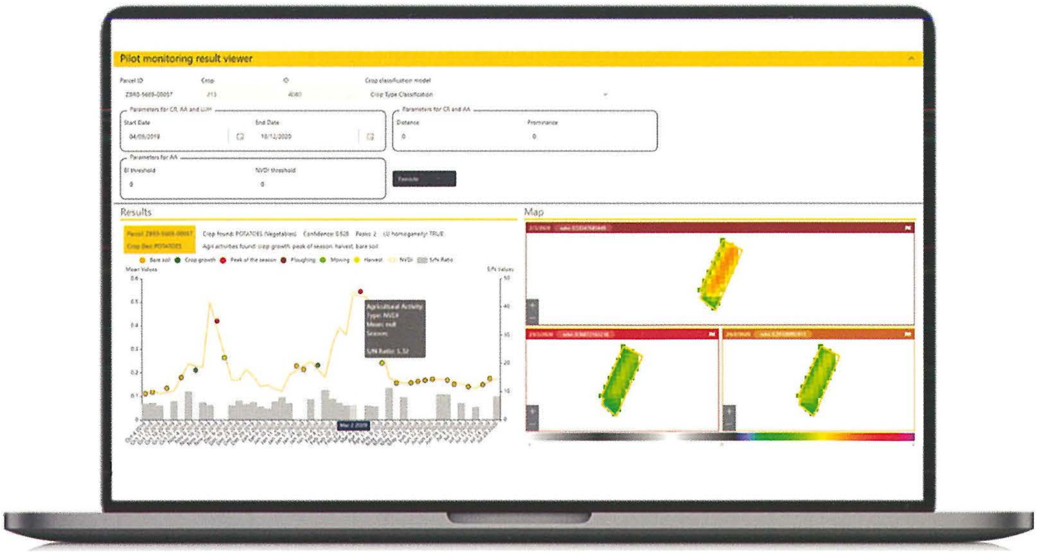

IL-MONITORAĠĠ U L-BIEDJACAM FL-IMPLIMENTAZZJONI TAL-POLITIKA AGRIKOLA KOMUNI (PAK)

Kitba ta' Malcolm Vassallo – Senior Manager, Aġenzija għall-Pagamenti Agrikoli u Rurali, u Anthea Mifsud, Trainee, Aġenzija għall-Pagamenti Agrikoli u Rurali.

Matul ix-xogħol għad-dikjarazzjoni ta' assigurazzjoni tal-2020 imħejji mill-Qorti Ewropea tal-Awdituri, l-Aġenzija għall-Pagamenti Agrikoli Rurali (ARPA) intgħażlet għal studju fejn jidħol il-qasam ta' monitoraġġ taħt l-iskema t'għajnuna akkoppjata volontarja għas-settur tat-tadam għall-ipproċessar. B'segwitu ta' dan, fir-rapport maħruġ mill-Qorti Ewropea tal-Awdituri fl-2021, pajjiżna ġie msemmi bħala wieħed eżemplari fejn tidħol l-implimentazzjoni ta' dan il-monitoraġġ tant li ġie enfasizzat li tali implimentazzjoni għandha sservi ta' bażi li fuqha jistgħu jiżviluppaw il-proċessi tagħhom ukoll Membri Stati oħrajn li għadhom qegħdin ifasslu s-sistemi tagħhom.

Din is-sistema ta' monitoraġġ titwettaq permezz ta' ritratti satellitarji li jippermettu li jiġi monitorat b'mod remot indiċi ta' veġetazzjoni matul l-istaġun tat-tkabbir, biex b'hekk l-Aġenzija tkun tista' tistabbilixxi l-informazzjoni neċessarja rigward it-tkabbir tal-uċuħ tar-raba'. Dan isir permezz ta' sistema li tipprovdi indiċi li jiġu mqabbla ma' mudell statistiku li jirrappreżenta t-tkabbir tat-tadam fl-istaġun applikabbli. Korrelazzjoni insuffiċjenti bejn iż-żewġ tipi ta' markaturi twassal biex dak il-ħabel tar-raba' partikolari jiġi mmarkat għal aktar verifiki. Għaldaqstant, kontrolli mwettqa permezz ta' dan il-monitoraġġ jipprovdu osservazzjonijiet regolari tal-attività agrikola tal-bdiewa.

Il-proċess ta' verifiki addizzjonali qed jiġi ffaċilitat grazzi għall-mobile app tal-ARPA, 'BiedjaCam' li sservi bħala l-konnessjoni bejn l-Aġenzija u l-bidwi. Din hija app għal fuq l-ismartphones li tkun dejjem mal-bidwi u sservi ta' pjattaforma fejn il-bidwi jista' jipprovdi informazzjoni meħtieġa mill-ARPA bl-ikbar kumdità. Biha wieħed jista' jikkollabora bl-għan ewlieni li titnaqqas il-ħtieġa ta' spezzjonijiet fir-raba', billi l-għodda ta' verifika titħalla f'idejn il-bidwi.

Benefiċċju importanti ieħor għall-bdiewa li jagħmlu użu mill-BiedjaCam huwa li l-bidwi jista' jikkollabora mal-Aġenzija f'ċerti skemi fejn qed jitwettaq proċess ta' monitoraġġ. B'dan il-proċess

l-Agenzija tista' tidentifika ċerti irregolaritajiet fi stadju bikri sabiex jiġu evitati nuqqasijiet ta' konformità fi ħdan il-Politika Agrikola Komuni (PAK). B'hekk il-bidwi jingħata l-opportunità li jirrevedi l-applikazzjoni tiegħu b'mod li dak li għandu ddikjarat jirrifletti dak li verament hemm imħawwel fl-għalqa tiegħu. Għaldaqstant, b'din il-proċedura l-bidwi jkun jista' jiżgura li jevita bil-quddiem dawk in-nuqqasijiet li jistgħu jaffettwaw il-pagament mistħoqq lilu.

Marbut ma' dan kollu, fix-xhur li għaddew l-Aġenzija organizzat numru ta' sessjonijiet ta' taħriġ u informazzjoni għal dawk interessati li jniżżlu l-mobile app tal-ARPA u biex ukoll ikunu jistgħu jaqgħu taħt is-sistema ta' monitoraġġ u jgawdu mill-benefiċċji li ġġib magħha bl-għan ulterjuri li l-użu tas-sistema ta' monitoraġġ titwessa' u tibda titħaddem anke taħt skemi ta' għajnuna oħra fil-Politika Agikola Komuni (PAK) tal-futur.

Għal aktar informazzjoni dwar kif titniżżel u tiġi attivata l-BiedjaCam, kif ukoll kif jitħaddmu l-funzjonalitajiet tagħha, wieħed jista' jaċċessa l-linji gwida dettaljati kif ukoll vidjows informattivi fuq is-sit elettroniku tal-Aġenzija www.arpa.gov.mt. Għal għajnuna rigward l-użu tal-mobile app wieħed jista' jikkuntattja lil Front Office tal-Aġenzija fuq 22926148 jew jibgħat email fuq arpa.mafa@gov.mt.

Ritratt ta' Artem Beliaikin minn Pexels

IT-TNEDIJA TAL-KAMPANJA 'SAJJAR FRISK U LOKALI'

Fil-bidu ta' Diċembru ġiet imnedija l-kampanja 'Sajjar Frisk u Lokali' biex ikun promoss kemm jista' jkun l-użu tal-prodotti li tipprovdilna artna. L-għan ta' din il-kampanja kien li jkun hawn aktar għarfien u jiġu apprezzati u użati dawk il-prodotti li ġejjin mill-bdiewa u r-raħħala Maltin u Għawdxin.

"Ir-responsabbiltà lejn min qed jaħdem u jistinka, anke kontra l-elementi tan-natura, bla waqfien u b'sagrifiċċju kbir, xogħol siewi t'erbgħa u għoxrin siegħa kuljum għandu jiġi apprezzat u rikonoxxut." Hekk qal il-Ministru Anton Refalo waqt it-tnedija ta' din il-kampanja, bi kliem ta' tifħir għaliex minn dejjem emmen fix-xogħol u l-bżulija tar-raħħala u l-bdiewa tagħna.

Din il-kompetizzjoni fakkret kemm hu importanti li nirrispettaw il-prodott lokali, kemm bħala għodda biex il-konsumatur ikun kapaċi jagħmel għażliet aħjar għal saħħtu, kif ukoll għall-palat.

Kull min ħa sehem f'din il-kompetizzjoni importanti kellu jkun responsabbli, filwaqt li jieħu pjaċir jagħżel l-aqwa prodotti lokali u friski.

Min ħa sehem kellu wkoll l-ewwel jagħmel like u jsegwi l-paġna fuq Facebook 'Agrikoltura'. Wara kellu jfittex 'Sajjar Frisk u Lokali' ħalli jsegwi r-regolamenti tal-kompetizzjoni. Flimkien mal-familja jew bħala individwu, il-parteċipant kellu joħloq riċetta bl-użu ta' prodotti friski, staġjonali u lokali u mbagħad itella' r-ritratti jew videos li jkun ħa.

Ir-ritratti jew videos kellhom juru:

(i) il-kontestant waqt li nxtara l-ħaxix, il-frott u/jew il-laħam mis-suq lokali;
(ii) l-ingredjenti li ntużaw waqt it-tisjira;
(iii) il-proċess tat-tisjir;

(iv) il-platt finali.

L-aqwa 10 platti bl-iktar likes intgħażlu u ġew evalwati mill-ġudikaturi. Il-ġudikaturi mbagħad għażlu l-aqwa erba' platti preferuti tagħhom.

Il-kompetizzjoni baqgħet miftuħa sas-7 ta' Jannar 2022, filwaqt li r-rebbieħa tħabbru aktar tard fl-aħħar ta' Jannar.

Il-kompetizzjoni kienet miftuħa għall-parteċipanti minn 10 snin 'il fuq u l-kategoriji tqassmu f'erba' gruppi differenti skont l-età:

L-ewwel grupp
– 10 sa 16-il sena
It-tieni grupp
– 16 sa 35 sena
It-tielet grupp
– 36 sa 60 sena
Ir-raba' grupp
– minn 60 sena 'l fuq

Fil-ħarġa li jmiss niltaqgħu mar-rebbieħa u mal-platti delizzjużi u apetitużi tagħhom li rebbħuhom diversi premjijiet. Narawkom!

Ritratti - DOI - Kevin Abela

IL-KWOTI ĠODDA TAS-SAJD GĦAS-SENA 2022

Waqt laqgħa tal-Kunsill tal-Ministri għall-Agrikoltura fi Brussell, li għalih attenda l-Ministru għall-Agrikoltura, is-Sajd, l-Ikel u d-Drittijiet tal-Annimali Anton Refalo, ġew innegozjati l-kwoti tas-sajd għas-sena 2022, fosthom dawk tat-tonn, tal-pixxispad u tal-gambli.

F'din il-laqgħa ġew approvati l-konklużjonijiet tal-Kunsill dwar il-pjan ta' kontinġenza għall-iżgurar tal-provvista tal-ikel kif ukoll għas-sigurtà tal-ikel fi żminijiet ta' kriżi. Dan il-pjan mistenni jinkludi diversi miżuri fosthom kif l-Unjoni Ewropea tista' ttejjeb il-komunikazzjoni, il-koordinazzjoni u l-kooperazzjoni bejn l-istati membri fi żminijiet ta' kriżi.

Fil-laqgħa ġew diskussi wkoll il-prattiċi kummerċjali inġusti li hemm fil-katina tal-provvista tal-ikel. Permezz tat-traspożizzjoni ta' din id-direttiva, Malta għandha l-ewwel leġiżlazzjoni ta' dan it-tip bl-għan li ttejjeb il-protezzjoni tal-produtturi żgħar tal-ikel kif ukoll tal-bejjiegħa bl-imnut. Dawn fil-fatt ivarjaw minn numru ta' prattiċi kummerċjali inġusti li jinkludu l-industriji, in-negozji u x-xerrejja minħabba li huma ferm aktar b'saħħithom finanzjarjament.

Mill-ġdid, Malta esprimiet tħassib dwar is-sitwazzjoni diffiċli li jinsab fiha s-settur tal-majjal, fejn ġiet riflessa l-istess pożizzjoni li ngħatat f'kunsilli preċedenti, dik li l-industrija tal-majjal fl-Unjoni Ewropea u f'pajjiżna tinsab f'sitwazzjoni kritika u teħtieġ azzjoni immedjata.

Parti minn din is-sitwazzjoni ġejja miż-żieda kostanti fil-prezz tal-għalf, li qed tikkawża tħassib kbir fost il-produtturi tal-bhejjem. Minħabba f'hekk, Malta appellat u enfasizzat mal-Kummissjoni biex tikkunsidra li toffri għajnuna diretta lir-raħħala tagħna sabiex itaffu mill-ispejjeż żejda li qed jaffaċċjaw.

AVVENIMENTI ORGANIZZATI MILL-PROĠETT BLUEFASMA

Miktub minn: Judy Cassar
(Uffiċjal Ekonomiku, Fisheries Research Unit, Dipartiment tas-Sajd u l-Akkwakultura)

Ir-reġjun tal-Mediterran jeħtieġ b'mod imminenti bidla sinjifikanti fil-mudell ta' kif il-prodotti u s-servizzi marittimi jiġu kkunsmati u proċessati. Fit-tranżizzjoni għal ekonomija ċirkolari, l-impenn kontinwu u l-parteċipazzjoni tal-partijiet interessati kollha fis-soċjetà huwa essenzjali. BLUEfasma indirizza din il-ħtieġa permezz ta' laboratorji tematiċi, hekk imsejħa l-BLUEfasma Living Labs (BLL). B'kollox ġew stabbiliti 11-il BLL fi 11-il territorju marittimi li kienu mifruxa f'disa' pajjiżi: Ċipru, Franza, il-Kroazja, il-Greċja, il-Montenegro, Malta, l-Italja, Spanja u l-Portugall.

Mill-20 sat-22 ta' Lulju 2021, l-imsieħba ta' BLUEfasma kellhom iċ-ċans li jinġabru flimkien f'Torregrande ġewwa Sardinja fil-laqgħa tal-proġett ospitata mis-sieħba ta' BLUEfasma IMC Foundation. Din il-laqgħa kienet okkażjoni sabiex ikun hemm skambju ta' esperjenzi dwar ir-riżultati miksuba mill-BLUEfasma Living Labs u biex tkompli tappoġġja l-adozzjoni tal-prattiki tal-ekonomija ċirkolari blu. Matul din il-laqgħa tnediet il-fażi ta' kapitalizzazzjoni tal-proġett. Dan l-avveniment immarka l-bidu ta' vjaġġ ġdid li jiffaċilita l-adozzjoni ta' prattiki ta' ekonomija ċirkolari permezz ta' bidla fil-politika u proċessi ta' bini tal-kapaċità fil-prodotti u servizzi marittimi.

Fir-reġjuni tal-Mediterran ser ikunu qegħdin iseħħu l-avvenimenti "BLUEfasma Open Day" bl-għan li jwassal il-messaġġ dwar il-benefiċċji tal-ekonomija ċirkolari blu u jipprovdi għarfien u għodod biex wieħed ikun jista' jikseb dan. S'issa ġew implimentati erba' ġranet tal-Open Day, li ġew organizzati fil-Kroazja, il-Portugall, Sqallija u anke f'Malta, filwaqt li avvenimenti simili huma pjanati li jiġu organizzati ġewwa l-Greċja, Ċipru, Franza, Sardinja, fil-Gżejjer Baleari, Barċellona u l-Montenegro. L-Open Day f'Malta saret fid-19 ta' Novembru 2021, waqt konferenza organizzata mid-Dipartiment tas-Sajd u

l-Akkwakultura, ġiet imnedija l-fażi ta' kapitalizzazzjoni, l-aħħar parti tal-proġett BLUEfasma. Dakinhar kien ġie ċċelebrat il-Jum Dinji tas-Sajd li jaħbat ukoll fil-21 ta' Novembru. Għal dan l-avveniment, il-Ministru fi ħdan il-Ministeru tal-Agrikultura, is-Sajd, l-Ikel u d-Drittijiet tal-Annimali tkellem propju dwar l-għan tal-proġett BLUEfasma, li huwa li jsaħħaħ il-kapaċità ta' innovazzjoni fi ħdan intrapriżi żgħar u medji, mas-sajjieda u kif ukoll ġewwa netwerks marittimi fil-Gżejjer Maltin u żoni kostali. B'mod partikolari, dan jgħin sabiex Malta tappoġġja bis-sħiħ it-tkabbir tal-ekonomija ċirkolari blu fis-sajd u l-akkwakultura. L-esperti tal-panel li kienu mistiedna għal din l-Open Day issuġġerew diversi modi kif dawn l-intrapriżi jkunu jistgħu jibdew mexjin għall-ekonomija ċirkolari. Fid-diskors tiegħu waqt il-konferenza l-Ministru Refalo rringrazzja lid-Diretturi u lill-uffiċjali tad-Dipartiment tas-Sajd u l-Akkwakultura tax-xogħol tajjeb kollu li għamlu f'dan il-proġett u diversi proġetti oħra li għandhom l-għan li jissalvagwardjaw il-wirt kostali tagħna u jimminimizzaw skart relatat mas-sajd.

Fl-4 ta' April 2022 sar avveniment ta' kapitalizzazzjoni BLUEfasma f'Barċellona, organizzat mill-imsieħba ta' BLUEfasma MedCities u CMIB. L-għan ta' dan l-avveniment kien li jippreżenta r-rakkomandazzjonijiet tal-politika tal-proġett u l-white paper dwar "Proposing solutions to overcome barriers and support blue circular economy in Mediterranean fishery and aquaculture sectors" lil dawk li jfasslu l-politika lokali, reġjonali u nazzjonali kif ukoll għal SMEs/clusters/networks li joperaw f'dawn is-setturi.

Dan il-proġett huwa kofinanzjat mill-Fond Ewropew għall-Iżvilupp Reġjonali permezz tal-Programm Interreg MED 2014-2020, fejn ġew allokati €2.8 miljun, li minnhom Malta bbenefikat mal-€130,000.

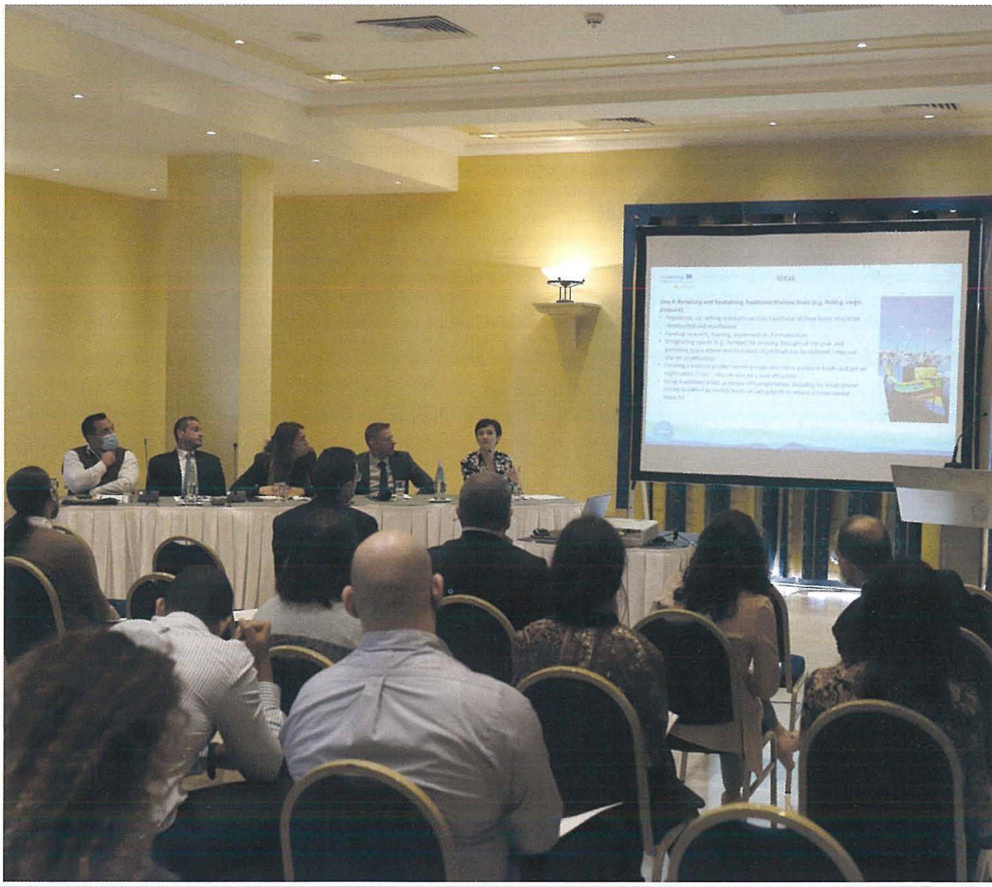

Sit elettrononiku tal-BLUEfasma: bluefasma.interreg-med.eu
Il-pjattaforma online BLUEfasma: bluefasma.upatras.gr
E-mail: bluefasma@gmail.com

L-ISTORJA TA' FONZU

Kitba ta' Alice Anne Steer
Membru tal-Kumitat tal-Malta Rabbit Club fil-kariga ta' Viċi President

F'nofs ix-xahar ta' Lulju 2021, għall-ewwel darba, ġew imħabbra l-Malta Animal Honours Awards organizzat mill-Ministeru għall-Agrikoltura, is-Sajd, l-Ikel u d-Drittijiet tal-Annimali u l-Kummissarju għall-Ħarsien tal-Annimali. Din kienet opportunità biex, mhux biss niċċelebraw lill-kreaturi ħbleb taghna u nagħtuhom l-opportunità jibbrillaw, iżda wkoll biex jiġu rikonoxxuti l-persuni involuti fl-aspetti kollha tal-ħolqien ta' għarfien dwar il-ħarsien tal-annimali. Barra minn hekk, kienet opportunità biex jiġu rikonoxxuti wkoll dawk li propja jipprattikawha u jgħixuha ta' kuljum.

L-istorja ta' Fonzu teħodna lura għat-23 ta' Mejju, meta membru tal-kumitat ta' The Malta Rabbit Club, Alice Anne Steer, magħrufa fil-klabb bħala Mama Alice, (minħabba r-rwol tagħha li tieħu ħsieb żrameġ orfni), kienet qiegħda l-Petting Farm fuq ġurnata xogħol volontarjat. Fenek żgħir li kien fil-guva, flimkien ma' fniek oħra, ġibdilha l-attenzjoni, għax indunat li kien qieghed ġo rokna wahdu. Dan il-fenek kien imwarrab mill-kumplament u kien jidher ċar li ż-żarmuġ, ta' ftit granet, ma kienx qiegħed jaġixxi kif mistenni u kien jidher marid.

Ittieħdet id-deċiżjoni li għalkemm kien hemm ommu fl-istess guva flimkien maż-żarmuġ, dan kellu jitneħħa minn postu u jittieħed għall-osservazzjoni, peress li anke l-ħaddiema tal-Petting Farm ikkonfermaw illi l-fenek kien ġie mwarrab mill-omm. Kienu huma stess li ppruvaw bosta drabi jpoġġu liż-żgħir fil-bejta, però kull darba kien jiġi maħruġ mill-omm stess. Mill-informazzjoni li ġbarna, kellu madwar 15-il ġurnata.

Hawnhekk Alice Anne ddiskutiet mal-President, Felix Farrugia, fejn qablu li l-fenek ghandu bzonn l-għajnuna, u kien għalhekk li Alice Anne stess ħadet il-fenek magħha d-dar ħalli jitpoġġa f'ambjent addattat. Minn hemm bdiet triq twila, imma forsi naqra aktar komda. Iż-żarmuġ ingħata l-isem ta' "Baby Faith" peress li Mama Alice kellha fidi kbira li l-fenek seta' jsalva.

Minn hawn, Baby Faith beda jinżamm f'ambjent

addattat għalih. Peress li kien qiegħed ibati minn infezzjoni qawwija tal-ġilda, infezzjoni f'għajnejh u anke infezzjoni fil-pulmun, u kien għadu żgħir wisq għall-kura mediċinali, il-kura li bdiet tingħatalu kienet waħda fejn intużaw żjut naturali u kontenituri fi fwar sabiex jgħinuh jieħu nifs aħjar. Biż-żmien Alice Anne, li għandha esperjenza bi żrameġ żgħar, bdiet tinnota li Faith ma kienx qed jaġixxi normali għall-età tiegħu. Barra minn hekk, kien Felix stess li wera x-xewqa li jarah kuljum sabiex jara jkunx hemm kambjament minn ġurnata għall-oħra. Saħħet il-fenek ma kinitx dejjem tajba. Tant hu hekk li tawh anke aċċessjonijiet u saħansitra ġieli kienu tant qawwijin li wara xi aċċessjoni minn dawn, kien jintelaq għalkollox. Darba minnhom anki ħasbuh miet, għax stira u ma ċċaqlaqx aktar. Alice Anne riedet tkun ċerta li kienet waqfet qalbu qabel tidfnu. Għalhekk geżwritu ġo xugaman żgħir, però wara xi ftit minuti rat ċaqliqa. Fil-pront ħaddnitu magħha u ma ddejqet xejn ittih il-mouth to mouth u bdiet tipprova tħaddimlu qalbu b'subgħajha. Wara ftit tal-ħin, Baby Faith deher aħjar. Almenu reġa' beda jieħu n-nifs.

Waqt vista minnhom, ġie stabbilit li Baby Faith kien ta' sess maskili, u għalhekk ingħata l-isem sabiħ Malti Fonzu. Ġie deċiż ukoll li peress li kien jidher li għad hemm xi infezzjoni fil-pulmun, jittieħed għand wieħed mill-veterinarji tal-klabb, Dr Steven Mercieca. Din il-vista saret sabiex il-veterinarju jinvistah u jistabbilixxi wkoll x'kienu ċerti movimenti li kien jagħmel, u li għall-età tiegħu ma kinux normali. Ġie ffissat appuntament u dakinhar Alice Anne kkonfermat dak li kienet ilha tissuspetta. Fonzu hu żarmuġ speċjali fejn apparti li sofra minn nixfa kbira qabel ma sab postu d-dar, li jaf anke affettwatlu l-moħħ, kien ukoll żarmuġ li jbati minn nuqqas ta' dawl.

Kif ħarġu n-nominazzjonijiet, Alice Anne kienet pronta nnominat lil Baby Faith fil-kategorija "Premju għall-Annimal Domestiku Addottat tas-Sena". Kien madwar tliet ġimgħat wara li biddlet l-isem minn Baby Faith għal Fonzu u saret taf bid-diżabilità tal-fenek. Għalhekk ħasset li għandha terġa' tinnominah għat-tieni darba. Jidher li l-istorja ta' Fonzu misset il-qlub, għax fil-jum tat-Tlieta, 14 ta' Settembru, waqt li kienet qiegħda taqdi dmirha bħala volontiera f'Għawdex, Alice Anne rċeviet telefonata li Fonzu kien wieħed mill-finalisti fil-kategorija tiegħu. Tistgħu biss timmaġinaw il-ferħ tal-volontiera preżenti kif saru jafu b'din l-aħbar.

Waqt il-finali fl-4 t'Ottubru 2021, serata mill-isbaħ organizzata mill-Ministeru tal-Agrikoltura, Sajd, Ikel u Drittijiet tal-Annimali, flimkien mal-Kummissarju tal-Ħarsien tal-Annimali, fost il-mistednin, appuntu preżenti kien hemm Fonzu bħala wieħed mill-finalisti fil-kategorija tiegħu. Fonzu kien dritt dritt u eleganti, liebes ċoff aħdar għall-okkażjoni. Kienu bosta mistednin li ggustawh u awgurawlu r-rebħ. Jidher illi l-istorja tiegħu spikkat fuq bosta oħrajn u Fonzu spiċċa r-rebbieħ bi trofew mill-isbaħ ippreżentat mill-Onorevoli Ministru Anton Refalo. Kienet serata mimlija eċitament, ferħ u dmugħ ta' sodisfazzjon meta tqis dan il-fenek fiċ-ċokon tiegħu minn xiex għadda u fejn wasal.

JINSTAB F'MALTA IL-VIRUS TAT-TRISTEZA TAĊ-ĊITRU (CTV)

Miktub minn: Claudia Cutajar, Uffiċjal Agrikolu
u Andre Sciberras, Uffiċjal Xjentifiku Anzjan Sezzjoni ta' Monitoraġġ u kontroll
Direttorat għall-Ħarsien tal-Pjanti

Is-CTV huwa virus li jattakka siġar taċ-ċitru bħal-larinġ, il-mandolin, il-grapefruit, eċċ. Dan il-virus huwa meqjus bħala virus ta' kwarantina, minħabba li hu qerriedi ħafna. Biżżejjed ngħidu li fi Spanja biss dan il-virus ikkawża l-mewt ta' 15 il-miljun siġra taċ-ċitru. Il-virus tat-Tristaza taċ-Ċitru jattakka l-iktar ċitru li jkun imlaqqam fuq il-larinġ tal-bakkaljaw. Fil-Mediterran dan il-virus jinstab f'diversi pajjiżi bħall-Italja (inkluż Sqallija), it-Tuneżija, Franza, Spanja, u l-Greċja, u b'hekk wieħed jista' jifhem kemm hu faċli li dan il-virus jinfirex faċilment f'pajjiżna.

IS-SINTOMI TAL-VIRUS

Is-sintomi tal-virus jiddependu fuq:

- il-varjetà tas-siġra infettata;
- l-istrejn tal-virus;
- fuq liema bagħal (rootstock) it-tilqima tkun imlaqqma.

Is-sintomi tal-infezzjoni jidhru l-aktar fuq siġar imlaqqmin fuq larinġ tal-bakkaljaw. Dawn jibdew iwaqqgħu l-weraq u jnixxfu z-zkuk min-naħa ta' fuq tas-siġra u jkomplu sakemm is-siġra tinxef u tmut għalkollox. Dan jista' jieħu bejn ftit ġimgħat (quick decline) jew sa numru ta' snin (slow decline). Dan għaliex l-infezzjoni tikkawża formazzjoni ta' tubi nixfin fl-għeruq u ma jħalluhomx itellgħu ilma u nutrijenti. Jista' jagħti l-każ li siġra taċ-ċitru infettata bis-CTV ma turi l-ebda sintomu. Madanakollu dawn is-siġar xorta jistgħu jxerrdu l-virus lil siġar oħra tal-madwar, li dawn imbagħad juru s-sintomi.

L-infezzjoni tikkawża wkoll xquq fiz-zokk (stem pitting), twaqqaf lis-siġra milli tkompli tikber (stunting), u twassal għal nuqqas kbir fil-produzzjoni tal-frott. Siġar infettati jipproduċu frott żgħir u ta' kwalità fqira. Dawn l-aħħar sintomi jistgħu jiġu kkawżati mhux biss mill-virus tas-CTV iżda anke minn viruses oħra taċ-ċitru – li huma diġà preżenti f'Malta – kif ukoll minn nuqqas ta' nutrijenti fil-ħamrija. Sfortunatament, m'hemm l-ebda kura għal din il-marda jew għas-sintomi tagħha, iżda wieħed jista' jippreveni billi jbixx kontra l-afidi li jġorru din il-marda.

KIF JIĠI TRAŻMESS IS-CITRUS TRISTEZA VIRUS

Dan il-virus jista' jinfirex b'żewġ modi. L-iżjed mezz ta' trażmissjoni komuni huwa ta' tilqim b'materjal infettat b'dan il-virus. Iżda l-virus jista' jiġi mxerred ukoll permezz ta' erba' speċi ta' afidi li huma: *Toxoptera citricidus*, *Aphis gossypii*, *Aphis spiraecola* u *Toxoptera aurrantii*.

Toxoptera aurrantii, *Aphis gossypii*, u *Aphis spiraecola* huma preżenti fil-gżejjer Maltin, filwaqt li *Toxoptera citricidus* (Ing. *Black citrus aphid*) – li hu l-iktar speċi li jxerred din il-marda – mhuwiex preżenti f'Malta.

Ir-ritratt ta' fuq huwa ta' Tim Mossholder minn Pexels

PREKAWZJONIJIET LI QED JITTIEĦDU SABIEX IL-VIRUS MA JINFIRIXX F'MALTA

Sabiex nikkontrollaw milli tinfirex din il-marda fil-gżejjer Maltin, kull sena jsir survey mid-Direttorat għall-Ħarsien tal-Pjanti, kemm għall-virus kif ukoll għall-vetturi (afidi) f'għelieqi, ġonna u mixtliet jew ċentri tal-ġardinaġġ li jbigħu s-siġar madwar Malta u Għawdex. Kull sena d-Direttorat jiġbor madwar 700 kampjun. Il-kampjuni li jinġabru jiġu ttestjati fil-laboratorju permezz tal-Enzyme Linked Immunosorbent Assay (ELISA) jew Polymerase Chain Reaction (PCR).

Dawn it-testijiet huma speċifiċi għal dan il-virus. Sabiex inkunu ċerti li t-testijiet ħadmu sewwa, jintuża kampjun pożittiv (marid) kif ukoll kampjun negattiv (f'saħħtu) bħala kontroll f'kull test.

Dan l-istħarriġ ilu jsir hawn Malta mis-sena 1999. Fir-rigward ta' dan il-virus Malta għandha stat ta' żona protetta fil-qasam fitosanitarju (jiġifieri fis-saħħa tal-pjanti). Dan l-istat jipprojbixxi li jiġi impurtat (kemm minn pajjiżi membri tal-UE kif ukoll pajjiżi terzi) frott taċ-ċitru bil-weraq. Dan iżomm il-mard milli jidħol mal-frott, peress li l-weraq li jkunu preżenti jistgħu jġorru kemm il-virus kif ukoll il-vetturi (afidi).

MIŻURI U KONTROLL

L-ebda mard tal-virus ma jista' jiġi kkontrollat permezz ta' bexx jew kimiċi oħra. Din il-marda tista' tinqered biss billi s-siġar infettati jinqalgħu u jinħarqu. Meta nafu li f'Malta l-maġġoranza taċ-ċitru huwa mlaqqam fuq il-larinġ tal-bakkaljaw, wieħed jista' jaħseb x'qerda jista' jikkawża dan il-virus jekk ikollu jinfirex f'pajjiżna. Għalhekk, waqt il-monitoraġġ għall-virus u l-vetturi, il-bdiewa jiġu avżati sabiex ibixxu b'insettiċidi speċifiċi kontra dawn l-afidi li jistgħu jġorru l-virus.

Siġar jew tilqim ma jistgħux jiġu importati jekk dawn ma jkunux iċċertifikati li huma ħielsa mill-mard, skont L-Att dwar il-Kwarantina tal-Pjanti, 2001. Metodu ieħor biex jiġi kkontrollat il-mard ta' dan il-virus huwa billi jibda jsir tilqim fuq rootstocks reżistenti/tolleranti għas-CTV bħalma huma l-*Poncirus trifoliata*, *Citrus Volkameriana* u *Carizzo citrange*. Il-frott li jkun ġej minn pajjiżi fejn il-virus hu preżenti ma jridx ikollu weraq jew zkuk miegħu kif ġa msemmi iktar 'il fuq. F'każ ta' sintomi jew suspett, wieħed huwa mitlub jikkuntattja d-Direttorat għall-Ħarsien tal-Pjanti, sabiex jinġabru l-kampjuni neċessarji biex dawn jiġu eżaminati fil-laboratorju.

Minħabba s-sejbiet riċenti ta' dan il-virus f'żona iżolata fl-Imdina, id-Direttorat qed jimplimenta pjan ta' kontinġenza li jinkludi għadd ta' miżuri ġodda;

- Is-siġar taċ-ċitru li nstabu pożittivi għas-CTV f'din iż-żona ġew distrutti u maħruqa kif rekwiżit.
- Ġiet stabbilita żona ta' demarkazzjoni ta' raġġ ta' 500 metru madwar iż-żona infettata.
- Inħarġet notifika għar-residenti tal-madwar sabiex jinfurmaw lid-Direttorat jekk għandhomx siġar taċ-ċitru fir-residenza tagħhom.
- Qed jinġabru kampjuni taċ-ċitru preżenti fiż-żona demarkata biex dawn jiġu ttestjati għall-virus.

L-aħħar fażi ta' dan il-pjan ta' kontinġenza tinkludi l-analiżi ta' dawn il-kampjuni bil-metodi msemmija hawn fuq. Skont ir-riżultati maħruġa mil-laboratorju, jiġi deċiż jekk iż-żona ta' demarkazzjoni stabbilita tiġix konkluża jew estiża.

1. *Brown Citrus Aphid Toxoptera citricida* - l-aktar vettur li jxerred din il-marda iżda mhux preżenti f'pajjiżna
2. Nixfa mgħaġġla (quick decline) fuq siġra tal-larinġ infettata b'dan il-virus
3. Xquq fiz-zokk (stem pitting) fuq siġra taċ-ċitru infettata bis-CTV

SEA-EU-DOC – OPPORTUNITÀ GĦALL-ISTUDENTI LI QED JAGĦMLU DOTTORAT

Kitba ta' Matthew Laspina (Manager 1 – Dipartiment tas-Sajd u l-Akkwakultura)

Is-settur tas-sajd u l-ambjent tal-baħar huma t-tnejn ferm vulnerabbli u huwa vitali li nrawmu l-ġenerazzjonijiet il-ġodda ta' riċerkaturi biex jistudjaw kemm is-settur tas-sajd, kif ukoll l-elementi bijoloġiċi, kimiċi u fiżiċi tal-ambjent tal-baħar.

Din l-opportunità magħrufa bħala SEA-EU-DOC jew *European University of the Seas*, ser titnieda forma t'Erasmus+, taħt il-kappa tal-Proġett Erasmus+ *Strategic Partnerships for Higher Education* u ser tkun miftuħa għall-istudenti li jixtiequ jkomplu jistudjaw għad-dottorat tagħhom. L-għan ewlieni tas-SEA-EU-DOC huwa li jiftaħ bibien għal min jixtieq jiffoka d-dottorat tiegħu fis-setturi tas-sajd u dak marittimu. Statistiċi ekonomiċi qed juru li wara l-gradwazzjoni ta' studenti bid-dottorat, dawn l-istess studenti jippreferu jidħlu jaħdmu fis-setturi tal-industrija, milli dik akkademika. B'hekk, dan il-proġett ser jgħin lill-istudenti jippreparaw u jibnu l-kapaċitajiet biex ikunu jistgħu jaħdmu kemm fid-dinja akkademika, kif ukoll fid-dinja tal-industrija. Hemm diversi universitajiet li ser jipparteċipaw f'dan il-proġett u dawn jinkludu universitajiet f'Malta, Split, Gdansk, Kiel, Brest u Cadiz.

Fit-22 ta' Novembru 2021, l-Università ta' Malta stiednet entitajiet u dipartimenti tal-gvern li għandhom ġurisdizzjoni marittimu fl-ibħra ta' madwar Malta, biex jippreżentawlhom dan il-proġett, biex jaraw liema entitajiet u dipartimenti huma interessati jieħdu sehem, u biex jifhmu iktar kif dan il-proġett jista' jiġi mtejjeb u applikat hawn Malta.

Din ser ikollha ħafna benefiċċji fejn ħa tgħin lis-setturi tar-riċerka u dak marittimu biex jimxu 'l quddiem. Permezz ta' din l-opportunità, studenti universitarji ser ikunu jistgħu jingħaqdu ma' riċerkaturi madwar l-Ewropa, li jaħdmu f'setturi marittimi bħal dak tas-sajd, tal-arkeoloġija, tat-trasport, tal-ambjent u tat-turiżmu. B'hekk ikunu jistgħu jiksbu kapaċitajiet ġodda, jiġu esposti għall-kulturi differenti u jkunu jistgħu jibnu relazzjonijiet ġodda ma' professjonisti fl-industrija. Dan il-proġett ser jesponi iktar lill-istudenti tad-dottorat fuq l-aspetti soċjo-ekonomiċi, bijoloġiċi, ekoloġiċi u ambjentali ta' dawn is-setturi differenti u kif jistgħu japplikaw metodoloġiji innovattivi u differenti, li jwasslu u jgħinu fl-implimentazzjoni tal-immaniġġjar tas-sajd u setturi marittimi oħra, biex nilħqu bilanċ bejn dawn l-aspetti u nkomplu niżviluppaw u ntejbu ċ-ċiklu ta' sostennibbiltà fl-ibħra tagħna.

L-importanza ta' studenti bid-dottorat fis-settur tas-sajd u dak marittimu huwa ferm essenzjali, peress li jkunu mħarrġin biex japplikaw proċeduri xjentifiċi b'metodi iktar professjonali, u biex jilħqu soluzzjonijiet għall-problemi ta' dawn is-setturi. Għal aktar informazzjoni tistgħu tikkuntattjaw lil Matthew Laspina fuq matthew.laspina.1@gov.mt.

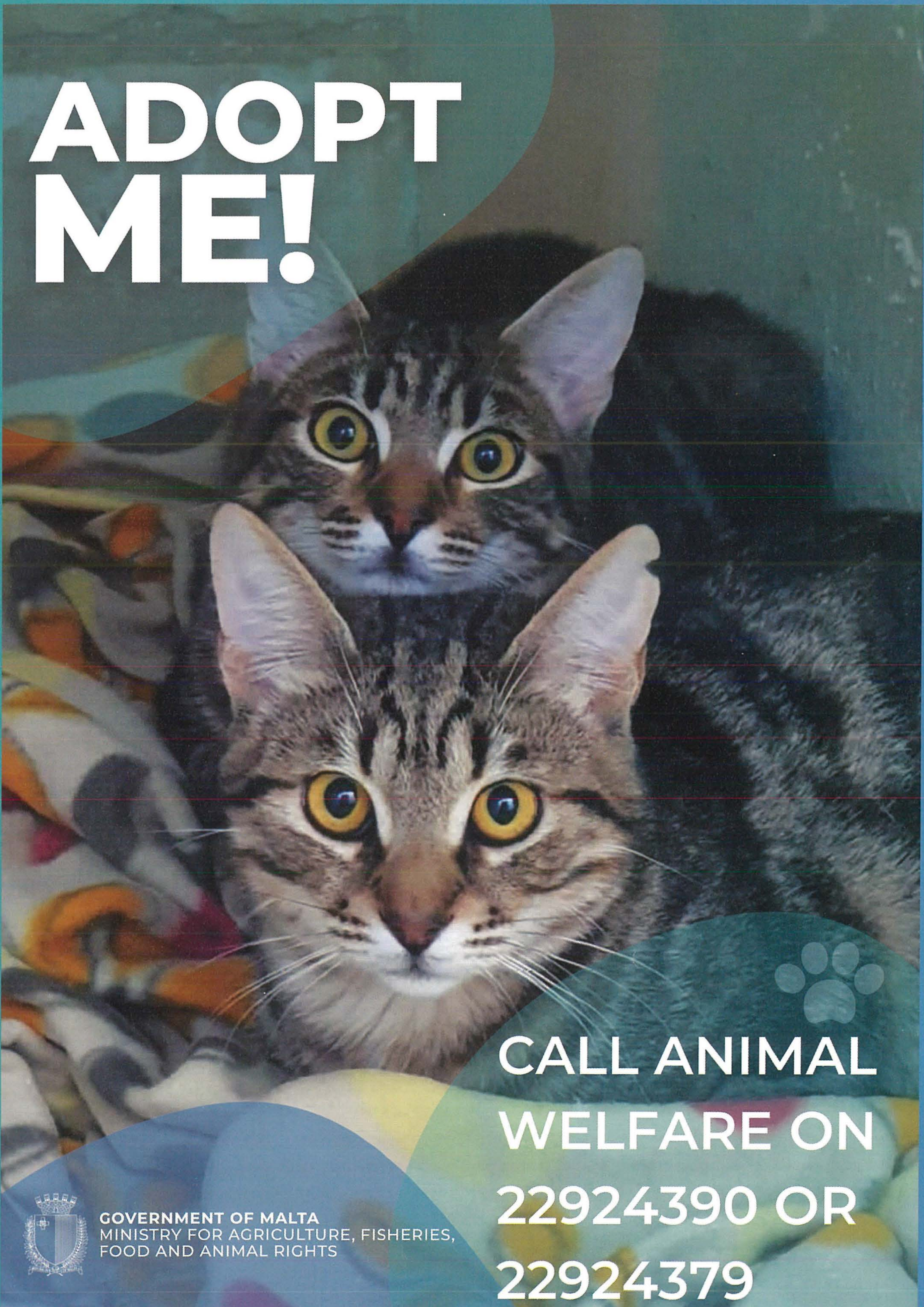
ADOPT ME!
CALL ANIMAL WELFARE ON 22924390 OR 22924379
GOVERNMENT OF MALTA
MINISTRY FOR AGRICULTURE, FISHERIES, FOOD AND ANIMAL RIGHTS

IL-FRIEFET

Kitba ta' Neville Sultana, Manager I, Taqsima tal-Attivitajiet u l-Promozzjoni

Il-friefet għandhom rwol importanti biex jippollinaw il-pjanti, il-fjuri u l-ħxejjex li għandna bżonn fid-dinja. Ser tibda tarahom aktar ta' spiss fir-rebbiegħa hekk kif il-ġranet isiru aktar sħan u jibdew jiffjorixxu aktar fjuri.

Il-ħajja ta' farfett twila madwar xahar però l-friefet iżgħar ġeneralment jgħixu madwar ġimgħa. Hemm fatturi differenti li jiddependu fuq kemm se jgħix farfett bħal x'tip ta' farfett huwa, fejn jgħix u f'liema żmien tas-sena l-farfett isir adult. Il-biċċa l-kbira tal-friefet iżgħar mhux se jgħixu daqshekk u l-friefet akbar għandhom it-tendenza li jgħixu aktar, minkejja li dan mhux dejjem il-fatt. Il-klima tgħodd għal kemm se jgħix farfett għax il-friefet huma insetti ta' demmhom biered u meta t-temp jiksaħ, il-friefet se jmutu aktar malajr milli kieku jitwieldu jew jgħixu f'temp sħun. Ħaġa oħra li tiddependi fuq kemm se jgħix farfett huma l-predaturi li jgħixu madwarhom. Farfett għandu ħafna predaturi bħal għasafar u insetti oħra u għalhekk dan il-fatt jista' jagħmel differenza drastika fuq kemm se jgħix farfett fis-selvaġġ.

Id-dudu tal-ħarir qabel ma jsir farfett jiekol biss weraq għax għandu bżonn il-vitamini u l-minerali mill-weraq ta' dawn il-pjanti biex jikber f'farfett. Il-biċċa l-kbira tal-friefet li huma adulti jixorbu n-nektar mill-fjuri li jgħixu fihom. Farfett se juża l-ilsien twil tiegħu bħala straw, imsejjaħ proboscis, u se jixrob in-nektar bi lsienu. Il-proboscis joħroġ minn quddiem tar-ras tal-farfett u meta jkun lest mix-xorb, jirrombla l-proboscis lura bħal coil. Il-proboscide hija twila u tmur fil-fond ġewwa l-fjura sabiex tixrob in-nektar, l-ilma, id-demel jew il-meraq mill-frott. Il-friefet jixorbu wkoll ilma u likwidi mill-frott, speċjalment frott li jkun imħassar u artab. Il-friefet jgħixu biss fuq dieta likwida għax diffiċli għal farfett jiekol ikel solidu bi lsienu. Friefet f'pajjiżi differenti jieklu minn tipi differenti ta' pjanti u fjuri li jipproduċu n-nektar u se jmorru minn pjanta għal pjanta skont is-sustanzi u kwalunkwe tibdil li jiskopru fil-ħamrija. Meta l-farfett jiekol, jeħtieġ li jkollu biżżejjed melħ u minerali sabiex jgħix, itir u jirriproduċi. Huma jagħmlu dan sabiex jikkunsmaw iz-zokkor u l-minerali sabiex ikun jista' jkollhom l-enerġija li jeħtieġu u n-nutrijenti biex jgħixu. Ħafna drabi tara friefet fl-ilma wieqaf jixorbu l-ilma li jkun assorbit minerali mill-ħamrija li hemm taħtha.

Il-friefet jogħġbuhom il-

Ir-ritratt ta' fuq huwa ta' Pixabay minn Pexels

fjuri għal ħafna raġunijiet. Iħobbuhom għax jistgħu jinżlu fuqhom meta jivvjaġġaw distanzi twal. Jinżlu wkoll fuq il-fjuri sabiex jieħdu n-nektar mill-fjura u hekk jirkupraw l-enerġija. Anke jekk il-friefet mhumiex pollinaturi kbar u rinomati daqs in-naħal, xorta se jkollhom polline li jeħel ma' saqajhom meta jinżlu fuq il-fjuri u dan jagħmilhom ideali biex jippollinaw fjuri oħra. Il-friefet jistgħu jaraw il-kuluri u jħobbu l-fjuri ħomor għax l-aħmar huwa wieħed mill-kuluri favoriti tagħhom. Kuluri oħra li jħobbu huma l-blu, u l-abjad. Il-friefet huma l-aktar attirati għal fjuri li huma roża, vjola, ħomor, oranġjo, bojod u sofor. Il-fjuri blu jew ħodor ġeneralment jattiraw l-inqas numru ta' friefet. Huma jħobbu wkoll jinżlu fuq fjuri li huma qosra u għandhom tubi dojoq u għandhom irwejjaħ qawwija.

Dan kollu juri kemm l-ambjent u d-dieta ta' farfett huma importanti għas-sopravivenza u l-ħajja tiegħu. Mela meta tara farfett żgħir jittajjar, taqbdux, ħallih jgħix il-ħajja qasira tiegħu u jippollina kemm jista' jkun fjuri, pjanti u siġar din ir-rebbiegħa!

Kraft: Farfett tal-Farfalle

GĦANDEK BŻONN:

- Għaġin tat-tip farfalle
- Żebgħa
- Pinzell taż-żebgħa
- Pipecleaners

METODU:

L-EWWEL PASS:
Iżbogħ l-għaġin bil-kuluri li tixtieq.

IT-TIENI PASS:
Kebbeb il-pipecleaner madwar il-parti tan-nofs tal-għaġin.

IT-TIELET PASS:
Itwi ż-żewġt itruf biex jidhru qishom antenni.

Tfal, issa li qrajtu dwar il-friefet, tistgħu tidħlu biċ-ċans li tirbħu voucher ta' €20 li jissarraf fi ktieb/kotba ġentilment mogħtija minn Calleja Secondstep. Dan tistgħu tagħmluh billi twieġbu tajjeb għall-mistoqsija li hawn iktar 'l isfel. Din il-kompetizzjoni hi miftuħa għal dawk ta' età sa mhux aktar minn 12-il sena. Ir-rebbieħ jittella' bil-polza minn fost dawk li jkunu bagħtu tweġiba tajba.

MISTOQSIJA

X'jiekol id-dudu tal-ħarir qabel ma jsir farfett?

Ibgħat it-tweġiba tiegħek flimkien ma' ismek, kunjomok, id-data tat-twelid, numru tat-telefown u l-indirizz jew permezz ta' email fuq nisgetartna.mafa@gov.mt jew bil-posta – Taqsima tal-Attivitajiet u l-Promozzjoni, Agriculture Reasearch and Innovation Hub, L-Għammieri, Il-Marsa, MRS 3303, sa mhux aktar tard mit-30 ta' April 2022.

Ir-rebbieħ tal-kompetizzjoni ta' Nisġet artna huwa
Kieran Calleja Hili

GVERN TA' MALTA
MINISTERU GĦALL-AGRIKOLTURA, IS-SAJD,
L-IKEL U D-DRITTIJIET TAL-ANNIMALI